D. A. G.

DISSERTATIONIS DE

POËSI FENNICA,

PARTICULA PRIMA,

QUAM,

Consens. Ampl. SENAT. *Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,*
Publico examini subjiciunt

AUCTOR

HENRICUS GABRIEL PORTHAN,

ET

RESPONDENS

JOHANNES HELSINGBERG,

WIBURGENSIS.

In AUDITORIO MAJORI d. XIX. Julii
Anni MDCCLXVI.
H. A. M. C.

ABOÆ,
Impressit JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

4.

KONGL. MAJ:TS
TRO-TJENARE
Och
KONGLIGE RÄNTMÄSTARE
Högädle

HERR ANDERS HELLENIUS.

Tillåt, *Gunſtige* HERRE och *Värde Gynnare*, at jag med EDERT namn, pryder deſſa blad, ſom afſkildra våre Finnars Skaldekonſt.

Jag nyttjar med glädje detta tilfället, at offenteligen betyga den vördnad och högaktning, ſom jag är HERR KONGL. RÄNTMÄSTAREN ſkyldig, för den ſtora ynneſt och bevågenhet, hvilken jag alt ifrån mine ſpädaſte år af HERR KONGL. RÄNTMÄSTAREN fått erfara.

Den Högſte bekröne HERR KONGL. RÄNTMÄSTAREN uti ymnigaſte mått med all nåd och ſällhet, och göre DESS dagar både många och glada.

Jag framhårdar med vördnad

Högädle HERR KONGL. RÄNTMÄSTARENS

Ödmjuke tjenare
JOHAN HELSINGBERG.

VIRO
Plurimum Reverendo atque Præclarissimo

D:NO ALEXANDRO HELSINGBERG,

PASTORI animarum quæ Deo in Cangasniemi colliguntur meritissimo,

PARENTI *OPTIMO, INDULGENTISSIMO,*

Pagellas hasce, alieno licet ingenio debitas, in tesseram venerabundi & gratissimi animi, ob innumera & vere paterna in semet collata beneficia, cum ardentissimo perpetuæ & omnigenæ felicitatis voto, D.D.D.

OPTIMI PARENTIS

Filius obsequentissimus
JOHANNES HELSINGBERG.

Råd- och Handelsmannen i Helsingfors;
Ädel och Högaktad
Herr GUSTAF JOHAN BOCK.

Handelsmannen dersammastädes,
Högaktad
Herr JOHAN SEDERHOLM.

De många och ogemena välgerningar, som, jag af Eder, Mine Herrar, *åtnjutit, befalla mig, at i ödmjukhet tilägna* Eder *detta Academiska arbete.*

En så ringa gåfva, svarar väl icke emot Mine Herrars *mig bevista synnerliga ynnest, men lärer likväl icke mißhaga, då hon får vittna om den vördnad och högaktning, hvarmed jag aldrig uphör at vara*

MINE HERRARS

Ödmjuke tjenare
JOHAN HELSINGBERG.

* * *
* * *
* * *

Riemu-Laulut Runoisisza/
Weisatut silloin wäleehen
Cosca Runot Kuuluisimmat
Suomen laulut suloisimmat
Warsin hywin wastatuxi
Tulit tuolla Turkusesza
Kuuluisasza Kaupungisza
Oteturi oppineilta
Muitten kielten Kumpalixi.

Suomen kieli kangiaxi
Kyllä kuuluwi kowaxi;
Waan on sitä wakaisembi
Synkiämpi suloisempi
Paljon sitä painawampi,
Täynnä tarckoja sanoja,
Täynnä toimea tosingin
Solmusanohin sujuwa.

Täszä kieleszä kowasza
Löydät Lelly-lähteitä
Jotka juoxewat joixi
Lewiäwät lammikoixi,
Jotka janon jähdyttäwät
Kielen saawat suckelaxi
Kaikenlaisijn kelpawaxi:
Joszas tahdot toimelisza
Paljon parweszä puhua,
Taiwahasta tulisesta,
Eli maasta matalasta,
Taicka tähtein taloista,
Nijn on kieli kelwollinen
Tuommosihin toimellinen
Warsin luonnosta wakawa.

Taickas tahdot tasaisesti
Ilman itzewallaisesti
Ilman solmuja sanella,
Jocapäiwästä puhua;

Eli joszä sowitella
Tahdot solmuhin sanasi
Laulamalla lasketella
Mitä mieles mielistyypi;
Eli Runohin ruweta;
Tott' on kieli kelwollinen
Suomi sijhengin sujuwa
Warsin aiwan kuin walettu
Tuohon Tuiki taipununna,
Aiwan mielesi mukahan.

Sijtä

Siitä sanowat samaiset
Todistawat täyttä päätä
Suomen kielen Laulu-laskut
Runot, monet mainittawat,
Joit' on juuri jouckottaisin
Ylönpaljon ylimaasa
Sakialta Sawon-maasa
Pitkin koko Pohjolata
Hunnakolla Hämeheszä
Tuonne tänne tuiskuteltu;
Joita matkij matkamiehet,
Loruttawat Laulu-miehet,
Pidoisansza, pejahaisis,
Häiszä huiki hyppäeszä.

Nuoita nuoret nauru-suiset
Nuoita Neitot näppäräiset,
Wanhat waarit wanuttawat
Keskenänsä kertonewat
Lembiästi laulelewat.

Näistä nyt nimitetyistä,
Suomen kielen kuckaisista
Näämme poimitut parahat
Koko lyhteet cootut,
Joista warsin wickelästi
Wisut wijsahat wetäwät,
Ilo suulla imelewät
Opin oikian urosten
Suomen miesten mielen pidon
Kielen luonnon Kaunihimman.

Jospa Wanha Wäinämöinen
Tämän tietäsi todexi,
Näistä saisi sanomia,
Totta Wanha wetäysi
Tulis tänne Tuonelasta,
Haappajaisi hartioillen
Kantelensa kaappajaisi:

Tuopa itze Ihmettelis
Kuinga Suomi Korkiallen
Kambia ombi käennyt
Oppineitten olkapäillen:
Totta Wanha wiheltäisi
Kallistaisi Kalloansa
Hyppis warsin haltioisans.
Itze wanha Wäinämöinen
Iloisansza istuiszansza
Wirittäisi wickelästi
Kajaawaisen Kantelonsa,
Jonga kielet kijnnittäisi,
Että Kuulusi Kumina,
Helinästä heikommasta
Hawattaisihin humina,
Tuonne Tornoan talohon
Pitkin koko Pohjolata,
Yli suuren Suomen-saaren!!

CHRISTFRIED GANANDER,
Tuomaan poika.
Pappis-mies Pohjanmaalta.

D. D.

§. I.

Almæ Poëseos uti ea est jucunditas atque præstantia, ut nulla facile, non solum cultior, sed etjam barbara, reperiri queat natio, quæ non specie saltim ejus aliqua delectata, suo illam modo tractare atque colere allaboraverit; ita gens quoque Fennica a pulcherrimo hoc studio adeo non fuit aliena, ut singulari potius ardore & successu, pro rerum conditione haud infelici, ab antiquioribus usque temporibus illi incubuerit. Ad summum vero illud fastigium, quod apud quasdam cultissimas gentes, & olim & hodie attigit, a nostris hominibus, quamvis ingenii vi haudquaquam destitutis, perduci non potuisse, nemo credo mirabitur. Non fuit is status gentis, vel cum primum apud nos ab omni cum litteris commercio remotos hæc facultas coli, vel etjam postea cum illarum tandem familiaritati admoveri cœpisset, qui locum tantæ spei relinqueret. Non is linguæ, quamvis communi intelligentium judicio pulcherrimæ, honos est habitus, non illi doctissimo-

rum & cultissimorum lectorum plausus, illique laudis & gloriæ fructus uberrimi poëtis nostris fuerunt exspectandi, non illa denique præclara præmia illæque florentes gentis res ingenia hominum accenderunt, ut summus his litteris nitor summumque decus accedere potuerit. Naturali igitur cujusque impetui & exercitationi artis subsidiis parum adjutæ, tota fere relicta fuit pulcherrima facultas. Præcepta ejus distinctius explicare, majorique & doctiori eandem cura atque diligentia excolere, aggressus est nemo. Quid itaque mirum, si rudiorem aliquanto, quam pro cæterarum litterarum flore, quarum nempe opibus & cultu satis ornata non fuit, retinuerit habitum? Mirandum potius est, illam tamen venustatem illosque lacertos ei non deesse, quibus eam pollere, qui propius spectarunt, omnes fateri necesse habent. Accessit vero cæteris ejus malis, quod neque rationem hujus studii apud nos singularem, & fortunam qua hactenus usa fuit, quisquam curatius & plenius hucusque exposuit. Tentarunt quidem indolem carminum nostrorum breviter explicare PETRÆUS *Brev. Instit. Ling. Fennicæ*, parte *Prosodica*, WEXIONIUS *Descript. Sveciæ Goth. & Fenn. Lib. III. cap. XIV*, & MARTINIUS *Hodeg. Ling. Fenn. p.* 105. *sqq.* qui *Petræum* verbotenus sequitur; sed neque plene neque accurate satis in eo argumento versati sunt. Præclara autem & eruditissime observata sunt, quæ de Poësi nostra passim tradit vir de gente nostra immortaliter meritus Reverendiss. JUSLENIUS; cfr. *Diss. de Aboa Vet. & Nova*,

va, §. 33. *p.* 91. *Orat. de Conv. Linguæ Fennicæ cum Hebræa & Græca*, (NETTELBLADT Schwed. *Biblioth.* 1. Stück. *p.* 163.) & *præfat. Lexici Fennici* §. 16. sed tamen ea etiam pauciora & quasi in transcursu tantum dicta. Factum hinc est, ut non modo pauci adhuc integram poëseos nostræ rationem rite & distincte perspexerint, adeoque his litteris digne perpoliendis operam navare potuerint, sed multi etjam popularium doctiorum, vix ipsam carminum nostrorum faciem, quoad pulcherrimam sui partem, notam habuerint, longe itaque difficilius ab illis cognoscendam, qui extra linguæ nostræ commercium degentes, litteras tamen nostras attentione sua dignas judicant. Ex eodem quoque fluxit fonte, quod & nostratium nonnulli exiguum musis nostris statuerunt pretium, & quidam vernaculi cæteroquin sermonis satis gnari, cum ad versus scribendos se contulerunt, usque adeo a vera illorum aberrarunt indole, ut ludibrium prudentioribus suis civibus, etjam plane illiteratis, merito debuerint. Hæc igitur considerans, & operæ omnino judicans esse pretium in majorem lucem vernaculæ poëseos rationem conditionemque proferri, statui huic negotio industriam atque studium pro virili addicere, idque eo potius, quod & harum rerum curiosis non ingratum fore laborem, popularibusque & imprimis patronis atque amicis meis consilium meum adprobari intelligerem, & ad litteras nostras excolendas non exiguam inde redundaturam utilitatem existimarem, si occasio præberetur delicias illarum, quas

non modo ignorare, sed iis etjam non affici, nato Fenno turpe puto, diligentius examinandi. Campum igitur ingressus satis quidem vastum, non tantum quos supra indicavi auctores consulere, propriumque adhibere judicium necesse habui, sed carmina etjam varii generis colligere quæ attentius considerari merebantur, & ad historiam poëseos nostræ pertinentia haud pauca investigare. Quæ cum ex interioribus inprimis provinciis conquirenda essent, a me aut nunquam aut non cum debita harum rerum cura aditis, neque facultas jam concederetur easdem diligentius perlustrandi, fautores & amicos quibus opportunum id esset, rogavi ut auxiliatrices mihi hoc in negotio manus porrigere vellent; quod etjam præstiterunt plurimi, quibus itaque ob eam benevolentiam gratias & habeo & ago meritas. Fateri tamen cogor, neque sic me omnia quæ ad argumentum hocce illustrandum pertinent, ita colligere aut explicata sistere voluisse, ut vel ipsi mihi satisfecerim. Restant sine dubio haud pauca ulterius examinanda, quibus autem non alia ratione lucem facilius acquiri posse existimavi, quam si opellam, nondum licet ultima attactam manu, & rudiori tantum quasi imagine rem adumbrantem, publico Honoratissimorum Popularium, quos hæc studia delectant, judicio modeste quamprimum subjicerem; quo facto, & quæ deficiant & in quibus erratum sit animadvertere, commodiusque prout opus fuerit aut supplere illa aut emendare poterunt. Hoc igitur consilio, observationes

meas

meas Dissertatione Academica complexus, in lucem sensim emittenda, primam jam ejus particulam benevolis lectoribus sisto, qua par est observantia rogans, ut harum rerum prudentes opem mihi de patriis litteris bene mereri cupienti porro præbere, doctasque suas animadversiones mecum communicare velint, quas quidem in usum vertere, & sequentibus opellæ partibus adjicere non prætermittam. Ex qua deinde silva, si non mihi, attamen aliis felicioribus ingeniis, perfectam & concinnam licebit de integra poëseos nostræ ratione commentationem tandem conficere. Quod si factum fuerit, studiaque gentis nostræ ad has perpoliendas litteras aliquantum incendantur, abunde scopum meum attigi.

§. II.

Fennicæ Poëseos universam expósituri faciem, in limine statim observamus, non eadem hodie lege cuncta apud nos carmina factitari, sed tria illorum amari diversa plane genera. Præter peculiare enim illud & genti nostræ proprium carminis genus, quod *Runarum Fennicarum* nomine venit, quoque præ cæteris delectantur nostri, introducta etjam fuit posteriori tempore *Poësis* sic dicta *Rhythmica*, sive ὁμοιοτελεύτοις ornata, quæ apud nos non minus ac apud reliquas Europæas nationes fere omnes, suos invenit amatores. Alii rursus, veterum Græcorum Latinorumque capti carminum justa admiratione, illorum imitatione *versus quantitatis exacta in sylla-*

 bis

bis mensura ornatos, nostra quoque lingua componere tentarunt. De quibus itaque singulis generibus, quaque apud nos jam ratione & fortuna colantur, distincte & ordine dicemus.

§. III.

Antiquam igitur & domesticam gentis Poësin, *Runas* videlicet Fennicas, & genio linguæ nostræ maxime convenientes, & majori præ cæteris versuum generibus apud nos cultura floreque conspicuas, primum considerabimus. Runot (sing. Runo) hujusmodi carmina vernacula lingua dicuntur (*a*), & singulari gaudent natura atque indole. Monocola semper sunt, sive uniformia, & versibus constant quorum singuli octo recipiunt syllabas (*b*), quæ si plures quando aut pauciores adfuerint, vitiosæ id tribuendum licentiæ (*c*). Facies illorum ex sequenti patebit exemplo:

Ke

(*a*) Nomine forte ex Hebræorum רנן orto, unde רנה *Canticum*. An cum Gothorum quoque Runa (pl. Runor) *litteram* significante, aliquam cognationem habeat, & quam, non facile dixerim. WORMIUS certe, qui Gothicam vocem ex Hebræa nullo modo descendere posse contendit, ejusmodi adfert argumenta, quæ Fennicæ vocis derivationi, quam indicavi, egregie favent. Cfr. *Ej. Litterat. Runic. Cap.* 2.

(*b*) Atque hoc forte respectu a Rev. JUSLENIO cum Glyconicis comparantur, *Præf. Lex. Fenn.* §. 16. licet ratione pedum nulla inter eos reperiatur similitudo.

(*c*) Exemplum igitur a Nobil. WEXIONIO adductum,

Kewät keickuin tulepi/
Ilon kanssa ilmestypi;
Silloin monda metzämiestä/
Somaisinda soidinmiestä/
Suren päällä soutelepi/
Ennäkolla ennättäpi/
Metzän eläinden edulle/
Soittawaisten soittimille;
Silloin kaicki kalamiehet
Waatin päälle pyytelewät/
Werkot wetehen wetäwät
Heinickohon heittelewät; &c. (*d*).

Quantitatis exacta quidem, qualis apud Græcos olim & Latinos, in metiendis syllabis non habetur ratio. Modos autem musicos, sive *tonum*, cui cantantes carmina sua populares nostri constanter adtemperant, si consulere velimus, quatuor *Trochæos* singuli versus aptissime recipere videntur (*e*). Neque difficul-

---

loco supra citato, ad ostendendam indolem carminis Fennici, videl.

Pojat parat pauhakam,
Neitzet nuoret iloitkam,
Wanhat wahwast weisatkam,

minus idoneum esse, vel ex hac ratione apparet.

(*d*) CALAMNII Wäh. Kokous Suomal. Runoista, pag. 4. seq.

(*e*) De quantitate syllabarum apud Fennos, in sequentibus diligentius disputabimus. Pro illis quæ hac §. traduntur intelligendis, Runarum hac in parte indolem cognoscen-

ficulter animadvertitur, illos versus, quibus hi contingunt pedes, commodissime & pulcherrime currere.

---

dam præbentibus, interea monuisse sufficiat, omnes vocales simplices in lingua nostra breves esse, & ad producendam syllabam *diphtongo*, *positione*, aut *vocali geminata* opus esse; geminata enim littera vocales longas significare, apud nos moris est. Quot & quaenam lingua nostra habeat diphtongos, vide apud VHAëLIUM *Gramm. Fenn. cap. I.* §. 14. & JUSLENIUM *Præfat. Lex. Fenn.* §. 8. Accedere autem præterea accentus debet, ut perfecta mora enascatur. Accentum vero in lingua nostra duplicem sentire mihi videor; quod etjam sibi visum in cit. *Dissert. de Aboa V. & N.* §. 33. p. 90. innuit Rev. JUSLENIUS; unum qui cujusque vocis primam occupat syllabam, a Grammaticis quoque nostris animadversum, quem non inepte *tonicum* vocari posse existimo, qui solus brevitati syllabæ nihil officit; alterum in vocibus ultra tres syllabas porrectis notabilem, qui vocum tetrasyllabicarum quartam, hexasyllabicarum tertiam & quintam, octosyllabicarum tertiam, quintam & septimam syllabam adficit, sed in pentasyllabis & heptasyllabis paulo diversam sequitur rationem, quam jam non est necesse explicare. Hunc *Euphonicum* commode dici arbitror; qui a Grammaticis nostris non est animadversus, tamen facile agnoscendus. Sic in vocibus soutelepi, ennättäpi, præter primam syllabam accentu quodam manifesto adficitur etjam tertia, & in huolimattomuden etjam quinta. Hic accentus, effectum ad moræ similitudinem propius accedentem habere, quam primus ille, videtur. Elegantius certe fluit metroque trochaico paret exactius hic versus: Waadit kausa kandamahan, item: Koska kuuli mainittawan, quam hi: Joskas näitä pyydät pitä, & Kuto kaunit kangas kadat, Että suuret lyna pakat.

re. Exempli loco hunc adferemus: Kohta kulki jälkhensä/ item: Saapi surma wierahaxi. Imo illi quoque versus, qui hujus metri jucunditatem perfecte non attingunt, quo tamen ad illud propius accedunt, eo fluunt dulcius, quod ex adducto modo speciminis loco carmine satis patebit, instituta inter duos primos versus comparatione. Constanter vero huic metro Poësis nostra adligata non fuit; neque Græcorum Latinorumque summum illum rigorem vel linguæ vel carminum nostrorum indoles patitur. Nimis certe poëtis nostris grave imponeretur jugum, si præter peculiares nostris versibus leges, tot adhuc tamque severæ observandæ illis præscriberentur regulæ. Cæterum indicatæ pedum formæ, quantum fieri commode potest, libenter poëtæ nostri imminent, ipso aurium sensu ducti, licet nulla suffulti distincta regularum notitia. Inculta videlicet plane & intacta hucusque hæc apud nos fuit doctrina, primoque conatu rite explicari difficillime potest. Quamobrem qui hactenus de poësi nostra judicium tulerunt, nullam prorsus in Runis nostris quantitatis syllabarum haberi rationem, pronuntiarunt; quam tamen opinionem firmo haud niti fundamento, vel inde potest intelligi, quod eædem voces in versu aliter atque aliter collocatæ, salvis licet regulis grammaticis & prosaicæ orationis compositione, aut svavem illum gratumque auribus, aut durum & intolerabilem reddant. Exempli loco hi versus sint: Miecka wälckyvi werinen/ Hengi huokupi hewoisten; item: Kurjat werckoa kutowat/

kowat / Pahat neuwoja niwowat / Jalon surmari Jumalan / Palkari parahan neuwon; item: Eikä rijtoja rakenna / Eikä suututa sanoilla; Sulle sijwollen sanowa / Mitä tarwitaan talosta; qui licet supra laudato metro exacte non pareant, minime tamen inficeti apud nos habentur. Sed immuta paullulum vocum ordinem, ita ut hac ratione legantur: Werinen miecka wälckypi / Hewoisten hengi huokupi / & Kurjat kutowat werckoa / Pahat niwowat neuwoja / Jalon Jumalan surmari / Parahan neuwon palkari / & Eikä rakenna rijtoja / Eikä sanoilla suututa; Sulle sanowa sijwollen / Mitä talosta tarwitaan; omnis illico perierit illorum svavitas. Quæ etjam aures Fennicæ hos ferent versus: Kuin minä tulin Turkuhun / Niin minä näin ihmeitä / &c. Aut quis poëseos nostræ gnarus, omnino versus esse largietur? Quibus similia innumera possent adduci exempla, non alio quam neglectæ quantitatis vitio laborantia, quæ tamen aurium mox judicio damnantur. Omnem itaque de syllabarum quantitate curam abjicere, poëtis nostris haudquaquam licere, luculentissime patet. Quousque autem extendenda sit, & quænam hic inprimis observari debeant regulæ, difficilius statuitur. Mihi hujusmodi observationes se obtulerunt. 1:o *Ubi a veri metri rigore necessitas recedere jubet, multo semper facilius syllabis brevibus moram imponere, quam longas corripere licet.* Exempla ex præcedentibus hauriri possunt. Longæ autem in Runis non aliæ censendæ sunt, quam quæ cum diphtongo, positione, aut vocali geminata,

accen-

accentum aliquem conjunctum habent; reliquæ breves putandæ (cfr. not. præc. (*e*)). 2:o *In prioribus pedibus facilius aberratio permitti aliqua potest, quam in extremis*, in quibus maxime perfectio atque absolutio judicatur. Compensat aliqua ratione accentus *tonicus* moram in primis pedibus, sed ægerrime in postremis. Longe dicitur tolerabilius: Joskas pitä näitä pyydät/ quam Joskas näitä pyydät pitä. 3:o *Monosyllaba non facile terminatur versus Runicus*; quod vitium, hujusmodi vocum & paucitas & indoles facillimum evitatu poëtis nostris reddit. Fuerunt tamen qui neque ab illo sibi caverunt. Exemplum præbet ingratissimus hic versus: Jonga Herra hurskari ties. Inprimis vero 4:o *penultimæ syllabæ, quæ etjam inter cantandum longissime semper producitur, ægrius licet esse brevi*; quod præcipue valet, si accidat ut antepenultima simul sit longa, quo nimirum facto, conjuncta illa duo vitia aures gravius offendunt. Atque hinc est, quod exempla nuper adducta, immutato verborum ordine tantopere displiceant. Æque ingrate hi versus sonant: Pyrkikööhön sun pyörilläs/ Kulkekohon sun kannoillas; a quorum igitur similibus accuratiores poëtæ diligenter sibi cavent. Neque dubitant ad hanc asperitatem evitandam, figuram aliquam grammaticam, & inprimis mutatum naturalem ordinem vocum, si opus sit, potius adhibere, quantum quidem perspicuitas & puritas sermonis permittit. Luculenter hoc etjam probant hi versus: Judas pettäjä Jumalan, Saa tästä suru sydämmen; Raha joutui raskahari/

 Kään-

Käändyi huolexi hopia/ Saatu surmalla Jumalan/ Werellä wakaisen Herran. Tunnusti samalla suulla/ Jolla Luojan pettänynnä/ Työnsä tyhmäxi todisti &c. (*f*). Non dicit poëta: Judas Jumalan pettäjä/ vel Hopia käändyi huolexi &c. Sed patitur tamen allata regula etjam haud paucas exceptiones. *Voces* enim *quatuor aut sex constantes syllabis, quamquam penultimam habeant brevem, apte tamen versum terminant, licet etjam antepenultima longa sit,* quod accentus Euphonicus in illis productionem penultimæ compensat (cfr. not. præc. (*e*)); cujus rei exempla carmen in initio §:i allatum plura præbet. Atque in genere observandum, *versus nostros aptissime semper longiori voce, nisi alia ratio obstet, terminari.* Itaque non tam placent hi: Kosta Kuningamme kulki/ Matkusteli meidän maalla/ quam si hac ratione verba collocentur: Koska kulki Kuningamme/ Meidän maalla matkusteli; & longe ingratius dicitur: Kulki kolmannengin kerran/ quam Kulki kerran kolmannengin. Cujus etjam rei ratio, in accentus illius secundi nescio quo pondere latere videtur. Porro eo usque sollicitudo de debita penultimæ syllabæ mora extendi non debet, ut exemplo nonnullorum qui nimis rigidam in quantitatis legibus servandis accurationem sectati sunt, omnes voces trisyllabicæ, utpote metro trochaïco repugnantes, penitus ex Runis nostris excludantur (*g*). Præterquam enim quod

(*f*) SALAMNII Ilo Laulu JEsuxesta &c. Cap. X. de Judæ proditoris perversa pœnitentia & morte funesta.

(*g*) Ex eadem ratione omnes etjam voces pentesyllabi-

quod a vetusto carminum nostrorum more nimis sic esset recedendum, magna etjam vis vocum & ponderosissimarum & elegantissimarum, ingenti sane jactura, a poëtis nostris proscribi deberet, & quod metri jucunditas lucraretur, reliquæ carminis virtutes perderent (*b*). Deinde cum hujusmodi versus, trisyllabicis etjam constantes vocibus recitantur, non tantum non ingratum habent sonum, sed virtutem etjam haud exiguam ab ipso hoc metro suo interdum mutuantur, auriumque sensui abunde satisfacere scita potest recitantis opera. Exempla in illis versibus quos passim allegavimus, luculenta habentur. Cantui quidem hi versus æque accommodati non sunt; sed neque omnia carmina cantari opus est, & si hoc etjam placet, longo usu leviori huic asperitati assvefactæ aures nostræ non tantopere illa offenduntur, ut gravi adeo jactura evitari

 de-

cæ & heptasyllabicæ, quod accentus in syllabam producendam non incidat, proscribi deberent; quamquam hoc minori cum damno fieri potest, quam si omnia trisyllaba effugere velimus. Neque monosyllaba, nisi duo juxta se invicem posita adhibere liceret, si summum metri trochaici rigorem in lingua nostra attingere conaremur.

(*b*) Inter alios, ab omnibus vocibus trisyllabicis, constanter abstinet Auctor Spectatiss. Runarum super bello novissime in Fennia gesto, illudque subsecuta pace &c., sub hoc titulo editarum: Suru suuri Suomalaisten, Parku poru Pohjalaisten &c. nec non Auctor Anonymus Poëmatis, sub tit. Huonen Speili &c. nuper denuo typis evulgatum; qui vero parum intellexit Poëseos nostræ rationem.

debeat. Neque timendum est, ne Runis nostris suum propterea non constet pretium, quod ob hanc rationem versus interdum paullum vacillare patiamur. Tolerabiliores hujusmodi defectus, linguæ cujusque indoli sæpe condonandi sunt. Ita Galli, quorum cæteroquin poësis ad tantum ascendit fastigium, præterquam quod, miro exemplo, in versibus recitandis ab illa recedunt verba pronunciandi consvetudine, quam in prosaico sermone sectantur, non tantum in Rhythmorum finalium venusta similitudine, sed in accentus quoque & quantitatis legibus exacte servandis, cedunt Svecis & Germanis; & hi rursus a dulci illo atque elegantissimo Græcorum & Romanorum metro longe absunt. Contra, in sequentis versus initio sensum claudere, quam priori versu inchoaveras; quod Gallis præeuntibus hodie tantopere cavent omnes, apud Græcos Latinosque, Lyricos inprimis, vix in vitio ponebatur. Sed ad Runas nostras redeamus. Quænam præter jam explicatas, in syllabis illarum rite mensurandis necessariæ sint regulæ, indicare hactenus nequeo. Aurium autem exactissimo judicio, quod peritos usu poëtas raro fallit, cuique soli plus in hoc negotio quam omnibus regulis confidendum est, vacillantes & asperos versus a jucundis svavibusque discernere, facile semper licet.

§. IV.

Rhythmos quos vocant finales (Svecis Rim), sive similes clausularum sonos, plurimis hodie gen-

tibus

tibus tantopere amatos, Runæ nostræ haud desiderant. Qui tamen sponte incidunt, nulla poëtarum cura arcessiti, non displicent. Quamquam hi & rarius se offerunt & pauci eorum accuratissimi sunt, ut ex allatis præced. §. exemplis satis patet. Inprimis versus, quos trisyllabicæ claudunt voces, accentum nisi in antepenultima syllaba non habentes, rhythmum accuratum plane respuunt; cujusmodi tamen versibus varie intertextis, carmina nostra frequenter gaudent, difficillime igitur genuinis rhythmis ornanda. Et nescio etjam quomodo qui voce dissyllabica terminantur versus, si perfectior accedat rhythmus minus placere videntur, quam si vel nullus vel neglectior adfuerit. Exemplo erunt hi versus: Yhden yösen kerta kuusi, Koska jocu händä huusi, cum his comparati: Wielä olt toinen wirka, Isäldänsä päälle pandu, & Kirkasti koreat kilwet, Heråtit häreät miclet. Non tamen defuerunt, qui constanter Runis suis rhythmos finales adjicere instituerunt (*i*), non feliciore multum consilio, quam qui Latinis eosdem carminibus obtrudere voluerunt. Plerumque autem, quo quis Runicæ Poëseos minus intellexit rationem, eo de versibus suis rhythmis exornandis sollicitus magis fuit, aliis contra neglectis potioribus virtutibus, moreque vetusto carminum nostrorum plane everso. Quamobrem hujusmodi Runæ nullius etjam solent esse pretii, nec ab aliis fere ama-

(*i*) Rhythmum hunc ut in versibus nostris necessarium, commendarunt etjam PETRÆUS & MARTINIUS in Grammaticis suis, ll. cc.

amari, quam qui versus intelligere ullos sine rhythmo nequeunt (*k*). Qui vero & indolem linguæ nostræ cognoverit, ὁμοιοτελεύτοις parum faventem, & nativas nostræ Poëseos elegantias perdi non voluerit, novum hoc vatibus nostris & peregrinum jugum imponi haud cupiet, quo vis illorum & impetus, nullo jucunditatis lucro frangeretur & opprimeretur. Horum vero rhythmorum loco, *nostri singulas aut saltim duas in quoque versu voces eadem syllaba aut littera inchoari amant* (*l*), sicque rhythmi quandam & concentus speciem non in fine sed in initio vocum in unoquoque versu quærunt. Exempla supra adducta, etjam hanc rem illustrare possunt. Atque hæc

---

(*k*) Qui cum hunc tamen rhythmum quem venantur, perfecte attingere in lingua nostra ægre possint, eo insulsiora evadunt carmina omni alio ornatu destituta. Non immorabor exemplis subjiciendis. Affatim dabit poëma supra memoratum, quod sub titulo: Huonen Speili &c. typis descriptum exstat.

(*l*) Observandum hic, litteram C eandem esse cum K littera, adeoque in Runis pro eadem semper haberi, licet nescio quo Latinos imitandi studio apud plerosque nostratium receptum sit, illam hujus loco ante vocales duriores a, o & u adhibere. Itaque in exemplis adpositis sprevimus hunc morem & sola k usi sumus. Quod autem i & j, nec non u & w, a quibusdam ut non diversæ litteræ in Runis usurpantur, id licentiæ est adscribendum. Accurate dicitur: Joxi vahan isännän, & Juhla joutunut Jumalan, item Uiwos uxesta isoista, & Waiwan alla waiwaloisen; sed vitiose: Uros tunnusti wakainen, & Ilon kansa juoxemahan.

hæc litterarum earundem initialium repetitio, non ſine vitio negligenda, & jucunditatis plurimum apud ſvetas aures habet, & ad verſus in memoria retinendos non minus valet quam rhythmus finalis, longeque cum genio linguæ facilius conciliatur. Cæterum cum duæ in verſu voces ab eadem incipiunt littera, neceſſe non eſt, ut aut in initio verſus aut in fine ambæ juxta ſe invicem collocentur, ſed quemcunque locum libere occupare poſſunt, & aliis quoque vocibus varie interpoſitis apte ſæpe ſejunguntur (*m*); ut ex carmine in præced. §. initio adpoſito apparet. Neque quod nonnullis placuit, ut ſine exceptione omnes in quovis verſu voces ab eadem littera ordirentur (*n*), probari poteſt. Tantum enim nimius hic rigor ſvavitatis carmini non addit, quantum Poëtis remoræ & difficultatis creat. Quare etjam pauci arctiori hoc vinculo ſe adſtrinxerunt.

§. V.

Præter indicatam autem ſingularem rhythmi ſpeciem,

(*m*) Ad principium verſus utramque adligant Grammatici noſtri ſæpius citati; ſed contra uſum communem. Quod autem carmina noſtra integras periodos habeant, ab eadem littera incipientes, ut itidem aſſerunt, id caſu fit interdum, non ratione.

(*n*) Hoc conſilium, præter alios, ſecutus eſt Præpoſ. quondam & Paſtor Uloënſium in Oſtrobotnia ZACHAR. LITHOVIUS, in *Epitaphio Epiſc.* JOH. GEZELII, *filii*, Runico carmine conſcripto, impreſſo Holmiæ A. 1718.

ciem, alia quædam adhuc Runis nostris familiaris est, præcipua digna attentione, in ipsius sensus & totius versus consistens aliis verbis facta repetitione. Admodum enim in omni Runico carmine necessarium habetur, *ut quivis sensus, non simplici enunciatione exhibeatur, sed duobus ut plurimum versibus, aut etjam pro re nata pluribus, diversis tamen in quoque versu verbis, idem exprimatur & inculcetur.* Sive, sententiæ singulæ quibus carmen constat, duo semper aut plura habere debent distincta membra, totidem comprehensa versibus, eoque inter se modo juncta, ut insequens eandem cum præcedenti rem, diverso verborum apparatu, & si fieri potest, efficaciori pronunciet. Ita primi versus sententia repetendo absoluta, altera demum subjicitur, rursus simili ratione conduplicanda, atque sic deinceps. Diversam a reliquorum Europæorum poëmatibus, hoc metri genus Runis nostris indolem adfert, & habitum orientalium populorum poësi similiorem induit, sed magnificentiam quandam simul & vim plane insignem illis conciliat. Non enim potest non vehementius affici mens legentis aut audientis, cum repetitis quasi ictibus verberatur, & quod de figura *interpretationis* dicit *Auctor Rhett. ad* HERENNIUM, *necesse est ejus, qui audit* (aut legit), *animum commoveri, cum gravitas prioris dicti renovatur interpretatione verborum* (*o*). Atque hac ratione totum carmen continua quadam figurarum serie insurgit. Sed exempla rem uberius illustrabunt, quæ ad verbum lati-

(*o*) Lib. IV. cap. 28.

latine reddam, ut linguæ nostræ minus etjam periti, aliquam tamen de indole Poëseos Fennicæ notionem acquirere sibi possint. Unus ex felicioribus nostris Poëtis, carmen gratulatorium Regi nostro Augustissimo Fenniam peragranti dicatum ita orditur:

Koska kulki Kuningamme,	Cum proficisceretur Rex noster,
ADOLPH FREDRIC armollinen	ADOLPHUS FRIDERICUS clemens
Meidän maalla matkusteli,	Per terram nostram iter faceret,
Kaicki wereni wenähti,	Omnis sanguis meus extendebatur,
Kaicki liikahti lihani,	Omnis commovebatur caro mea,
Että wirteni wiritin,	Ita ut canticum meum intenderem,
Kannoin minun kandeleni	Portarem lyram meam
Isän istuimen etehen,	Ante (ad) solium Patris,
Kaickiwallan kamarihin;	Ad omnipotentis domum;
Josta anoin andimia &c. (p).	Unde expetebam dona &c.

Alius terræ motum, mortem sanctissimi Servatoris secutum, ita describit:

Wielä maatkin manderetkin,	Quin terræque firmique terrarum tractus,
Itze kaiken ilman pohja,	Ipse omnis aëris fundus,
Luojan surmaa surepi,	Creatoris cædem dolet,
Wapisepi waikiasti,	Tremit misere,
Sangen hämmästy surusta;	Admodum stupet præ dolore,
Tahtoi painua peräti	Voluit sidere (ruere) prorsus

 Pojes

(p) CALAMNIUS Wähäinen Kokous Suomal. Runoista, p. 1.

Pojes pääldä patzastensa,	De columnis suis,
Kaata muurit korkeimmat,	Evertere muros altissimos
Hywät huonehet hukata,	Eximias domus perdere,
Nakata ylös alaisin.	Dejicere funditus.
Wielä kalliot kowimmat,	Etjam rupes durissimæ,
Joit' ei kisko kirwes pohja,	Quas non avellit securis malleus,
Ei särje sepän wasara,	Non frangit fabri tudes,
Pistäne terävät pijlit,	Forant acutæ sagittæ,
Murhen tähden murtunewat,	Præ dolore diffringuntur,
Pelwosta pakahtelewat,	Ex metu disrumpuntur,
Tuskan tähden halkiawat,	Præ anxietate finduntur,
Koss' on Luoja kuolemasa rc. (q)	Cum est Creator in morte, &c.

Nemo credo hic virtutem carminis desiderabit, cujus etjam in tam exili versione non obscura apparent vestigia; neque indoles metri nostri ex his exemplis non intelligetur, quibus igitur, brevitatis studio hoc loco plura non addimus. Parcissime ab hujus rhythmi observatione Poëtis nostris recedere licet, & duos inprimis aut plures tali vitio laborantes versus conjungere, ægerrime permittitur. Exemplum præbent hi versus: Koska kijni tahtonetta Miestä muska wieckahsinda/ Muistatte usehen ennen/ Karkaisi kässistä kansan &c. qui prosaicum nimis habitum produnt. Ipsa autem linguæ Fennicæ indoles, copiosæ & phrasibus synonymicis abundantis, egregie vatum favet conatibus. Cæterum nemo, antiquæ poëseos Hebraicæ, cujus in sacro Vet. Testamenti codice exempla habemus, vel tantillum cognoscens indolem, aut

(q) SALAMNIUS Ilo Laulu JEsuxesta, &c. Cap. XX.

aut carmina Biblica, etjam in alias linguas fideliter translata, diligentius considerans, insignem illorum cum nostrarum Runarum conformatione hac in re facile non animadvertet convenientiam, quam pulchre indicat, ipsamque hanc poëseos nostræ rationem, a se primum distincte expositam, simul aperit Reverendiss. JUSLENIUS (*r*), his verbis: *Inprimis notabilis est Hebraicorum & Fennicorum carminum concentus, consistens qua poësin in periodi* (aut cujusvis enunciationis) *divisione in duo hemistichia, quorum posterius variata phrasi, sensum cum priori continet eundem vel etjam* ἐμφατικώτερον. *Si vero contingit plura poni membra, aut partium* (plerumque) *est enumeratio, aut gradatio orationis. - - - Ex unico nostrati proverbio, sunt enim ut plurimum metrica, tota res apparebit.* Jumalall' on onnen ohjat/ Luojalla lykyn awaimet: Waan ei kateen kainalosa/ Pahan suowan sormen pääsä. *Sic sonaret ad verbum: Deo sunt habenæ fortunæ, Creatori sortis claves; sed non invidi sub axilla, malevoli digitorum in apicibus. Quo poëmate, cum id in idiomate suo consideratur, quid usspiam elegantius, quid concinnius, quid quod veterum Hebræorum poësin referat exactius?* Metri hujus, quod cum Hebræis nobis commune est, naturam & laudes uberius explicatas, videre licet in elegantissima *de Poësi Biblica* dissertatione, Upsal. A. 1758 editæ (*s*); cfr.

(*r*) *Orat. de conv. ling. Fenn. cum Hebr. & Græca.* NETTELBLADT Schwed. *Bibl. I.* Stück. *p.* 163.

(*s*) A Cl. SV. ULLHOLM, Præside Cel. CAR. AURIVILLIO.

cfr. ejus §. 3. ubi egregie inter alia dicitur: *Quid? quod Biblicæ Poëseos metro, quod ostendimus, hæc inest singularis omnino præstantia, ut quam demum cunque in linguam, fideliori quidem versione transfundatur, migret una & illæsum servetur, rerum quippe ipsarum intextum imaginibus, quæ mutari versione non possunt, dum contra cæterarum in gentium poësi omnium, perire adeo cogatur metrum versi carminis, ut nisi disjecti postea poëtæ membra vix appareant.* Quamquam præter hoc rhythmi genus, nostra carmina multis gaudent, quæ popularium aures impense delectant, in versionibus vero intereunt, uti ex supra disputatis facile intelligitur, quod videlicet syllabarum & numerum & quantitatem nostri exactius curent quam Hebræi, literasque insuper vocum initiales easdem repeti velint, adeoque versus artificiose magis struant. Cæterum peculiarem quam & Biblica & nostra carmina agnoscunt metri constitutionem, modo descriptam, aptissime *Rhythmum sensus*, *Rime du sens*, appellavit, & Europæorum *Rhythmo soni*, *Rime du son*, opposuit, JOH. DES CHAMPS (*t*), utpote sententiarum & notionum ipsarum harmoniam, loco ejusdem in fine versuum recurrentis soni, exhibentem. Specialius autem ut hujus rhythmi naturam, qualem Runæ spectandam præbent, explicemus, observamus varie eundem pro re nata a vatibus nostris instrui, non tantum membra ejus nunc plu-

(*t*) In Epist. inserta Diar. Britann. T. XIII. p. 268, sicut docet Auctor Differt. supra laudatæ.

plura nunc pauciora ponendo, ſicut allata oſtendunt exempla, ſed etjam integram modo ſententiam, modo partem tantum enunciationis inſigniorem repetendo. Sic in his verſibus: Raha ſoutui raſkahaxi/ Käändyi huolexi hopia/ *pecunia fiebat onus, argentum mutatum eſt in curam*, integra ſententia dupliciter exprimitur; nec non in his: Wierywät wedet wäkewät/ Aallot palſon pauhajawat/ *volvuntur aquæ potentes, fluctus multum tumultuantur.* Sed cum dicunt: Kewät keickuin tulepi/ Ilon kanßa ilmestypi/ *ver tripudians venit, cum gaudio manifeſtatur*, apparet ſolum *prædicatum* enunciationis repeti, uti *ſubjectum* ſolum in his duplicatur: Suru ſaatti rohkiaxi/ Murhe Herran haawoiſta/ *Dolor fecit audacem, Sollicitudo de vulneribus Domini.* Interdum & *ſubjectum propoſitionis* & *prædicatum* conduplicatur, ſed utrumque ſeparatim, ut in his verſibus: Kanſan huuto huikeimbi/ Poru pappein pahinden/ Tucki korwat Tuomarilda/ Pehmitti pahoin sydämmen (*u*), *Populi clamor gravior, vociferatio ſacerdotum peſſimorum, obturat aures judicis, mollivit male animum.* Nonnunquam præter *ſubjecti* aut *prædicati* ſigillatim factam repetitionem, tota quoque propoſitio iteratur, ut in his: Suru ſärjepi sydämmen, Haikiaſti haawoittapi/ Murhe lyöpi rinnat ricki/ *Dolor frangit cor, acerbe vulnerat, luctus lacerat pectora*; aut alio ordine, qui magis placere ſolet: Suru ſärjepi sydämen/ Murhe mielen rikottapi/ Haikiaſti haawoittapi, *dolor frangit cor, luctus*

(*u*) SALAMNIUS l. c. Cap. 15.

luctus animum lacerat, acerbe vulnerat. Sæpe etjam non totum *subjectum* aut totum *prædicatum*, sed insignior alterutrius pars aliis verbis enunciatur, ut in his: Kerran mendyä merelle, Lainehille laiwan kanssa / Meri miehet melkiähän / Tulit ilmahan isohon / *Aliquando petentes mare, Undas cum nave, Nautæ in magnam venerunt, in tempestatem ingentem.* Et quis omnem hujus collocationis varietatem persequetur? Uti licet hac in re poëtis summa libertate, modo generalibus pareant rhythmi legibus. Perfecta autem si adhibetur periodus, non nisi per partes suas duplicari facile potest, quæ varie repetuntur, ita ut colon quodvis, singulo contentum versu, sigillatim repetatur, hoc modo:

Ehkä Juuttahat iloitzit,	Quamvis Judæi lætabantur,
Paha parwi pauhajapi,	Mala grex plauderet,
Surmasa suloisen HErran,	In morte benigni Domini,
Luojan pijnasta parahan;	De Creatoris cruciatu optimi;
Kärsi kuiteng' kaicki luondo,	Tamen patiebatur tota natura,
Alla tuskan taiwahatkin etc. (*x*).	Sub anxietate etjam cœli &c.

(*x*) l. c. cap. 19.

S. D. G.

ERRATA. Pag. 4. l. 19. voluisse leg. valuisse pag. 8. l. 19. adfificit leg. adficit pag. 9. l. 3. pronuntiarunt leg. pronunciarunt. pag. 15. l. 15 joiä leg. jolä. pag. 18. l. 19. induil leg. induit. pag. 21 l. 26. editä leg. edita.

D. A. G.

DISSERTATIONIS
DE
POËSI FENNICA,
PARTICULA SECUNDA,

QUAM,

Consens. Ampl. SENAT. *Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,*

Publico Examini subjiciunt

AUCTOR

HENRICUS GABRIEL PORTHAN,

ET

RESPONDENS

JACOBUS WEGELIUS,

OSTROBOTNIENSES.

In AUDITORIO MAJORI d. XXIII. Junii
Anni MDCCLXVIII.

H. A. M. C.

ABOÆ,
Impressit JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

VIRO

Admodum Reverendo atque Præclarissimo,

D:NO HENRICO WEGELIO,

PASTORI animarum, quæ DEO in St. Michel & Hirvensalmi colliguntur meritissimo, nec non adjacentis Districtus PRÆPOSITO dignissimo,

PARENTI OPTIMO.

Quo quis majoribus nos ornavit benevolentiæ & favoris documentis, eo profecto insignior ex nostra parte evadit ratio debiti. Beneficia, quibus TU, PARENS INDULGENTISSIME, inde a primo vitæ momento, ad præsentem usque horulam me cumulasti, tanta sunt, ut ea nec mente complecti, multo minus ullo verborum adparatu satis explicare valeam. TUIS namque PARENS OPTIME, saluberrimis consiliis, TUIS fidelissimis admonitionibus, TUAque indefessa opera, in virtutis & litterarum me deducere viam semper studuisti. Nullam

lam omisisti curam, nullis pepercisti sumtibus, ut felicitatis meæ genuina & firma jaceres fundamenta. Per integrum & quod excurrit triennium musarum hæc delubra colentem, larga & vere paterna munificentia me sustentasti. Majore igitur in ære esse, pluribusque nominibus obligari, quam quibus TIBI obstrictus sum, quis unquam potest? At hoc debitum quo solvam maximum, nihil mihi præter voluntatem, pietatis & venerationis in TE plenissimam, suppetit. Eam igitur nulla non testari & declarare occasione, sanctissimum mihi erit & jucundissimum officium. Quamobrem cum has, aliena licet opera conscriptas pagellas, TUA tamen liberalitate in lucem emittendas, speciminis Academici loco defendendas in me susciperem, quid mihi esse prius debuit, quam TUO eas venerando Nomini offerre? Recipias igitur benigno & sereno vultu munusculum, devotissimæ signum pietatis. Faxit DEus optimus maximus, ut senectus TUA ingravescens, vegeta sit & florida, vivasque cum MATRE CARISSIMA, per annos adhuc bene multos sospes & incolumis, omnique felicitatis genere cumulatus, in Ecclesiæ Patriæque commodum, & nostrum, qui TUI sumus, columen & gaudium exoptatissimum! Ita ex intimo pectore vovet vovebitque semper

OPTIMI PARENTIS

Filius obedientissimus
JACOBUS WEGELIUS.

VIRO Plurimum Reverendo atque Præclarissimo

Dn. Mag. HENRICO WEGELIO,

Ecclesiæ Lillkyroënsis PASTORI vigilantissimo,

VIRO Perquam Reverendo atque Præclarissimo

Dn. Mag. JOHANNI WEGELIO,

COMMINISTRO in Kemi-Träsk accuratissimo,

FRATRIBUS CARISSIMIS,

In tesseram fraternæ pietatis, & animi acceptorum beneficiorum favorisque sibi præstiti memoriam perpetuam atque gratissimam servantis, dissertationem hanc cum omnigenæ felicitatis voto dedicat

CARISSIMORUM NOMINUM VESTRORUM

cultor assiduus & integerrimus

JACOBUS WEGELIUS.

L. B.

Alteram jam dissertationis de Poësi Fennica particulam, benigno Lectoris C. judicio submitto. Praeter continuatam ipsius opellae seriem, passim observationes inserui, quae in priore adferendae fuissent parte, si tum quidem in eas incidissem; nunc vero quo loco commodissime fieri potuit, eas collocavi, qui non absolutam & diligentissimo ordine elaboratam de poëseos nostrae ratione commentationem, sed silvam tantummodo observationum ad eam illustrandam pertinentium & subinde augendarum, me exhibiturum promisi. Quae in superioribus minus diligenter explicata, melius mihi postea innotuerunt, accuratius exponere studui; quae necdum satis explorata habeo, si deinceps comperero, sequentibus adjungam partibus: non enim primo conatu hujusmodi res perficiuntur. Quamobrem etiam, ut docti Populares, quibus vernaculae placent musae, studium his litteris mecum illustrandis, operaeque meae adjuvandae porro conferre velint, enixe rogo; illis qui hactenus consilio meo benigna faverunt ope, gratias agens habensque summas, meritissimas.

§. VI.

Ex iis quæ de repetitionis sententiarum indole & necessitate (*a*), §. proxime antecedente diximus, luculenter simul patet, quemvis in carminibus nostris versum, integram quodammodo sententiam partemve periodi continere debere, neque sensum unquam nisi cum versu terminari, aut vocem aliquam, quæ ad superiorem sententiam pertineat, ad sequentem versum rejici, qui novam rursus enunciationem simul inchoet. Illud igitur vitium quod *enjamber* Galli dicunt, sollicite poëtæ nostri fugiunt; neque Græcorum Latinorumque, hac in parte, carminum libertatem imitari licet. Quare hujusmodi haud probantur versus: Saawat tietäjät totuden Tietä/ kautta kirjamiesten/ & Mutta joka ombi aina Laiska/ ei hän paljon paina/ & Talos joku hywä pala Jos on/ sen hän pitä sala/ & Taicka koskas wiljemään Peldos, nijttus nijttelemään Menet/ silloin owat walmit Sinull talon kalut kaunit/ 2c. Namque in his, præterquam quod sensus valde fluit impedite, repetitio ejusdem locum nullo modo habere potest; qua itaque licentia, tota ra-

---

(*a*) Omitti nimirum sine vitii nota haud potest, nisi gravior subest caussa, ut cum SALAMNIUS Ilo-Laulu, 2c. Cap. I. hunc morem negligit, de JEsu puerulo canens: Isä istu taiwahasa, Äiti waljusa wajasa; ubi celeritas oppositionis, vim & elegantiam insignem orationi concilians, per repetitionis longiorem anfractum languesceret & periret. In cujusmodi locis sæpe virtus est, leviora vitia non reformidare.

ratio carminum nostrorum perturbatur. Quod autem, hac lege, poëtis nostris injici frenum, in tam brevi præsertim versuum genere, videtur, id rem diligenter tentanti haud magnam parere difficultatem reperietur. Propter eundem hunc repetendarum sententiarum morem, raro etiam fit, ut commode plura *subjecta* vel plura *prædicata* enunciationis in eodem versu enumerentur, sed vel *simplicem* quisque *propositionem* totam complectitur, ejusve partem solummodo alterutram (subjectum nempe aut prædicatum), vel partium *compositæ propositionis* singula membra (cf. §. præc. p. 25. sq.) continet. Inficetos igitur hujusmodi versus nemo probat: Hacka wahwax wenhes/ lautas/ Ruhes/ airos/ melas/ porkas/ Pieles/ pidä purjet puhtat/ Warust keula/ perä/ tuhto/ & Mies ja waimo/ isä/ äiti/ = = Olles wierais/ taicka koto, Sisäll huones/ eli ulkon/ Olles töisä ja myös matkois, Istuis/ seisois/ maates/ walwois = = Pelkä HERra kohdastansa. Accommodatius ad poëseos nostræ indolem, felicior Poëta ita hac *distributionis figura* utitur: Kow' on laki kuolemalle, = = Sillä ottapi omaxi Milloin nuoren nuorukaisen, Milloin miehen miehullisen/ Milloin wanhan waiwuwaisen/ Milloin tarttupi tawalla Ruhtinoihin rupiapi 2c./ ubi singula enumerationis membra singulis exhibentur versibus, apto cuique adjecto epitheto. Atque hæc via patentissimum & commodissimum repetitioni aperit campum; etsi hic quoque illud tenendum: *ne quid nimis.* Latius enim quam res postulat si evagemur, in vitium su-

perflua hæc copia mutatur. Neque negari potest, repetitionis consvetudinem, quamvis modeste etiam & sobrie usurpatam, aliquanto tamen largius orationem in carminibus nostris diffundere, quod autem virtute & magnificentia, ex eodem instituto oriunda, abunde compensatur, linguæ præterea emphatica indole, & ponderosa verborum gravitate, multum sensum complectentium, huic incommodo egregie medentibus (cf. §. sequentem VIII.). Eo igitur diligentius cavendum est, ne temere orationem nostram inutili loquacitate circumducamus, sicque vim ejus inconsulte dissolvamus. Addo adhuc, quod ad ipsam pertinet repetitionis rationem, pulcherrime eam demtis particulis connectentibus fieri, perpetuisque sic *asyndetis* versus nostros ornari. Ex adducto modo exemplo: Sisäll huones / eli ulkon / Olles töisä ja myös matkois / quam ingrate in carmine nostro ista *conjunctionum* vincula adhibeantur, patere existimo; neque magis placet hoc, quod integros versus eadem ratione connexos exhibet: Sangen suuren siunauxen / Ja myös ilon ihastuxen. Quanto aptius dicitur: Ilon aiwan ihanaissen! Pauca loca sunt, paucæque connexionum formæ, quæ hic excipi debent. Posset tamen elegantir etiam dici v. g. Että ilon ihanaisen. Sed in hæc curiosius hac occasione non inquirimus. Cæterum nullæ probatæ legi & audiri possunt Runæ, quin a latæ modo observationis veritas manifestissime mox in oculos incurrat, auriumque indicio sentiatur.

§. VII.

§. VII.

Ad ipsam quod attinet orationis in versibus nostris structuram & compagem, lucida sit oportet, sana atque concinna, verbaque non moleste contorqueri, sed apte & faciliter fluere debent. Regularum Grammaticalium sancta semper servanda est auctoritas. Ad prosæ tamen orationis severitatem non ita superstitiose poëtæ nostri se adstringunt, ut immutare vocum ordinem, metro postulante, non audeant; quin hujusmodi *inversionem*, etiam ubi nulla cogit metri necessitas interdum adhibent, nimis familiarem & prosaicum orationis fluxum interrumpentes, quo versibus suis magis poëticum quendam habitum concilient(*a*). Exempla ex superioribus, pag, 9-12, peti possunt; quibus hoc addimus; Kansa outoja anopi/ Ikäwöitze ilma kaicki ꝛc. Item: Otti HErra orjan muodon/ & Päästi pääsä

 puo-

(*a*) Neque hujusmodi inversioni verborum, modestius adhibitæ, salvisque, ut monuimus, de cætero regulis Grammaticis & perspicuitate orationis, linguæ nostræ indoles repugnat. Atque sine dubio ob inversionis elegantiam interdum quoque fit quod supra §. 3. p. 12. indicavimus, *ut* videlicet *versus longiore voce potius terminetur*, sicut ex adducto ibi exemplo: Koska kulki Kuningamme, Meidän maalla matkusteli, apparet. Quin hanc aliquando regulam, svadente inversionis jucunditate negligi, ex hoc versu: Ikäwöitze ilma kaicki (SALAMNIUS l. c.) qui in contextu carminis considerari debet, luculenter patet; ut variæ contra rationes, præter modo indicatas, locum inversioni commodum nonnunquam præcludunt,

puolen wuoden. Longe hæc placent magis, quam si dixisset poëta: Kaicki ilma ikäwöitze/ & HErra otti orjan muodon/ & Päästi puolen wuoden pääsä; in quibus tamen nulla metri ratio (quod fit in primo versu: Kansa outoja anopi/ cfr. §. III. n:o 4.), a naturali vocum ordine recedere jubet. Existimari hinc potest, in nostra non minus quam in aliis linguis, uti phrases ita & construendi rationes occurrere poëticas, quæ quamvis a prosa abeuntes, probatissimæ tamen habeantur, in quarum vero indolem accuratius inquirere, quod res prolixioris sit indaginis, jam non vacat. Ad confirmanda ea quæ mox disputavimus, hosce tantum adhuc versus adjiciemus: Silloin silmiä sitowat/ Kynni kulmia kurowat Kyllittäin kyynelehet/ Wesi pisarat wetäwät/ i. e. *tum* (de dolore autem auctor loquitur) *oculos colligant*, *Arcte angulos* oculorum *consuunt Abundanter* provenientes *lacrimæ*, *Aquæ guttulæ contrahunt*; qui quamquam notabiliter a prosaica recedunt constructione verborum, sine omni tamen offensione leguntur & audiuntur. Cæterum exquisito & limato, etiam hic, ut in multis aliis rebus, quo intra justos se continere sciant limites, poëtis opus est *gustu*, quem vocant, & judicio.

Vocibus temere fictis (*b*), non probatis & prave flexis, versum infercire, aut otiosa & inania quæ-

(*b*) An peculiaria quædam *verba*, usu poëtis solis recepta, ideoque *poëtica* jure dicenda, apud Fennos habeantur, satis liquido compertum mihi non est. Voces occurrere

quædam verba, quasi complementa numerorum inculcare, nemini licet, nisi qui exsibilari a prudentioribus cupit. Felicibus & veris poëtis, ad inepta hujusmodi auxilia confugere, opus non est, qui non servire metro, sed quasi imperare videntur. Hinc neque anxia quædam cura de rhythmis & repetitione sententiarum (§. IV. & V.), in illorum carminibus adparet, & ingratam omnem uniformitatem vitantes (*c*), ita tamen libertate utuntur, ut in licentiam

insolentiores, atque in vulgari sermone rarissimas saltem, sed Runis familiares, dubio caret. Num vero nulla tamen forte dialecto usitatæ sint, tam vasta non præditus linguæ nostræ cognitione, judicare non ausim. Fieri omnino potest, ut quædam vocabula, a nota radice *parte detorta*, fingere sibi licere, poëtæ existimaverint, & ut alia olim usurpata communiter, sensim obsoleverint atque in carminibus solum remanserint, cujus generis forte sunt Sima *mel*, Imbi *virgo*, &c. in Runis antiquioribus præsertim, sæpius obvia; sed nihil pro certo affirmo.

(*c*) Præter eam varietatem, quam diverse collocata verba similiter incipientia, & aliter atque aliter instituta repetitio sensus (§. IV. p. 17. & §. V. p. 23. sq.), quamvis metro constanter servato, versibus nostris largiuntur, cavent etiam poëtæ præstantiores ne ὁμοιοτέλευτα nimis longa continuatione cumulentur; nam sicut ea ceteroqui nec anxie affectant, pro orationis potius figura quam constanti versuum charactere habentes, nec in illis eligendis eandem ac Sveci accurationem adhibent, adeo ut ὁμοιοπτώτοις magis quam ὁμοιοτελεύτοις studere videantur, quamquam nec hæc apte incidentia respuunt (cf. §. IV. p. 15.), ita nec religioni sibi ducunt hoc schemate ornatos versus tres aut quatuor conjungere; ex. gr. Niinkuin koski kuohu-

tiam non degeneret. Exempla passim per hanc opellam, habentur. Pro lubitu in verba grassari, fre-

---

wainen, Joutusasti juoxewainen, Nijnkuin uni umbinainen, & Laittaa lapset laulawixi, Wanhat waarit wilpiäxi, Linnun kielet kewiäxi, Wisertämään wickeläxi. Vix autem commode ferentur plures, ut tædium non oriatur. Propter hanc quoque varietatis sectandæ legem, trisyllabicis in carmine nostro vocibus carere haud possumus (cfr. quæ supra §. III. p. 12. sqq. pro iis retinendis disputavimus). Illis enim damnatis, singuli fere versus duobus dissyllabis & uno tetrasyllabo constabunt (paucis exceptis, in quibus aut duo tetrasyllaba, aut dissyllabum & hexasyllabum, aut quatuor dissyllaba &c. locum invenire possunt), ad hanc formam: Joka lasti laupiasti Lewon maahan matalahan; quod non potest non insvavem & molestam parere μονοτονίαν, quo vitio etiam auctor carminis §. III. not. (*b*) indicati, minime caret. Longioribus vocibus, uti supra indicavi, maxime amant versus nostri terminari. Cujus rei ratio (præter eam quam nuper attulimus not. (*a*)), in eo forte quærenda, quod licet genuinam *cæsuram* versus Runici respuant, tamen non adeo eleganter fluunt ubi singuli pedes dissoluti, quam cum inter se, ope vocum ultra duas syllabas porrectarum, connexi sunt; unde monosyllabis (his quidem, binis plerumque junctis, nec in eodem versu admodum frequentibus uti convenit) & dissyllabis solum constantes, minus apparent magnifici, quamobrem hujusmodi versus non debent multi conjungi, sed aliis prudenter interponi; & cum accuratio major in ultimis requiratur pedibus, longiora verba his aptissime tribuuntur. Deinde ad res celeres & motus vehementiores exprimendos, pulcherrime inserviunt versus trisyllabicas recipientes voces (quarum una plerumque etiam poscit sibi adjungi alteram), ex. g. Pirahti tuli soroinen de igne ex

frequentibusque mutilationibus, contractionibus &c. ea deformare, minime conceditur (*d*). Male igitur PETRÆUS & qui eum ubique fideliter expressit MARTINIUS pronunciant: *viam rhythmos componen-*

silice excusso, & de undis rubri maris, iter Israëlitis aperientibus Wesi wierypi mäexi, Kallioxi kahden puolen, Aaldo pilwihin yleni, Jätti pohjan paljahaxi, i. e. *Aqua contorquet se in montem, In rupem ab utraque parte, Unda elevavit se* (tumuit) *ad nubes, Fundum reliquit nudum*, quibus versibus nihil audiri potest in suo genere exquisitius. Ipsa pronunciatio in hujusmodi locis ad rerum indolem accommodate institui potest, & versus recitari ut *dactylis* constantes, immixtis *trochæis*. Ob vim itaque & ἐνέργειαν hujusmodi versuum, in carminibus suis magicis, de quibus infra, multum iis utuntur incantatores, & cum vehementia proferunt. Cum res contra graviores & tardiores describendæ sunt, tardiori metro prudenter gaudent poëtæ, v. g. Lähde kulda kulkemahan, *Incipe sodes proficisci*. Natura porro cum vatis, vero inflammati enthusiasmo poëtico, tum argumenti, satis admonebit quo loco cujusque generis versus adhibendi, quoque aptissimo miscendi modo. Cujus artificii vestigia in versibus nuper adductis quoque aliqua apparent. Atque si huic rei poëtæ nostri attendere diligentius voluerint, egregiam carminibus nostris laudem, Græcorum Romanorumque gloriæ æmulam, vindicare poterunt. Sed his diutius non immoramur; rem indicasse contenti.

(*d*) Hoc igitur grave omnino vitium, quo in versibus nostris evitetur, omni inconsulto studio, regulas carmini nostro peregrinas & ad ejus naturam minus pertinentes, illi obtrudendi, plane abstinendum (cf. §. III, p. 9. & 12. sqq. §. IV, p. 15. sqq.), omnisque scrupulosus rigor, minus necessarias & minus inviolabiles leges constanter observandi, abjiciatur.

di propterea in lingua nostra esse facilem, quod syllabarum abbreviationes etiam patiatur in compositione(*e*). Et exempla quæ adferunt, nemini accurato Fenno probari possunt. Aboënsi dialecto adsvetos, qui etiam in sermone quotidiano *elisionibus* crebris delectantur, minus fortasse hæc licentia offenderit. Reliqua & maxima pars gentis, ut loquitur admodum distincte, & verba tardius profert, ita nullam facile syllabam auferri patitur, in Runis maxime. Quod autem Poëtæ nostri etiam præstantiores, non ubique ab hac licentia abstinuerunt, eo nomine excusari potius quam laudari aut ad imitandum proponi merentur; præsertim cum & rarissime tamen illi indulgeant, & diligenti plerumque cautione adhibita, ut quam minime offendat (*f*). Hujusmodi au-

Aliter enim istam mutilandi licentiam effugere non poterimus. Quæ autem hoc malo redimuntur commoda, exiguum poësi nostræ lucrum adferunt. Apparet hinc rursus, trisyllaba ex carminibus nostris haud esse exterminanda.

(*e*) ll. cc.

(*f*) Primo enim nunquam nisi *vocalem* vocis *ultimam* abjiciunt, neque ulla ratione hunc probarent versum: Hywin syndyn' (pro syndynyt) hywäst' wäest', aliosque similes, ingrata *apocope* inprimis vitiosos. Deinde ægrius etiam elisioni locum concedunt, nisi *sequente voce a vocali item incipiente*, quo pacto lenius multum aures afficit, ut in his: Jok' on wasta walittuna, & Läpi maat' on matkustanut, & Jot' en ennätä jutella. Contra, hæc duriora sunt: Pyhäin seuras' selkiäsä, & Tosin andoi alus' meille, & Jot' nyt rauhan rakendanut, & jot' nyt jaranen jutella, adeoque apud probatos poëtas haud facile occurrunt, qui etiam diligenter cavent *ne*

autem versus: Turun kirkon kaunisst' kaunist', Katon kaiken waskell' wahwist', Hywin eli, hywin opett', Hywäst' wijmein ikens' lopett', quibus vix quidquam audiri potest durius, apud illos haud invenies. Similiter *syncopen* quoque non nisi in paucissimis vocibus, præeunte communi loquendi consuetudine, usurpare licet, ut cum mun pro minun, sun pro sinun &c. dicimus. Paullo frequentiorem *figuræ* hujus (cum *synecphonesi* quadam conjunctæ) Poëtis

 no-

---

per elisionem existat positio in fine vocis, indoli linguæ Fennicæ maxime contraria, adeoque ingratissima; quare hi non placent versus: Andoi Hengens' altihixi, & aiwan endoix' orpanoixi. *Maxime vero læduntur aures, si hujusmodi vocibus mutilatis terminetur versus* (cf. §. III. n:o 2.) quod igitur vitium accuratiores poëtæ sollicite fugiunt; nam quis hæc exempla probabit: Jok' on korkein korkeudes', & Tehnyt kaicki kunniaxens', Itziänsä ilmoittaxens', & Tapahduisit taiwan tawall', & Eikä weren waikutuxest', & Eloll' pyhäll' pyhitetyx'? *Verborum præterea paucissimæ terminationes, neque nomina fere nisi in casibus obliquis* (*adjectivis quibusdam, pauciorum præcipue syllabarum, exceptis*) *elisionem admittunt tolerabilem.* Quis enim feret hos versus: Hajott' hahdet wihollisten, & Opett' oikein monin kerran, & Erkan' aiwan autuasti? aut hos: Witz' on joutuwa Jumalan, & Rauh' on ricki ripoitettu, & Eläm' ihmisen enäne? Contra, his facilius veniam damus: Kow' on laki kuolemalle, & hyw' on olla hymbyrälle. Nemo non intelligit, versum eo evadere duriorem, quo pluribus, quoque asperioribus simul oneretur elisionibus; quod adducta etiam supra exempla abunde confirmant. Cæterum levius totam hanc doctrinam attigimus, quod omnino ab hac licentia poëtis nostris esse abstinendum judicamus.

nostris usum concederemus, si pro communi linguæ nostræ lege habere permissum foret morem a VHAELIO in *Grammatica* sua *Fennica* adoptatum, in multis nominum atque verborum flexionibus, vocales geminatas, interposita H littera distinguendi, qua rejecta, unam non raro utramque vocalem in Runis facere videmus syllabam. Exemplo sint hi versus: Suokoon Jumala ilolla, & parween toiseen talutella/ & Waan ei kateen kainalossa/ & Enåndyneet endisistå. Sed illud VHAELII institutum, ut quibusdam tantum dialectis consentaneum, ab aliis repudiatur, & pro epenthesi, si non plane ingrata, at minus certe necessaria habetur (*g*). Duriores tamen sunt versus mo-

(*g*) Secutus est hac in re inprimis dialectum conterraneorum suorum Ostrobotniensium septentrionalium, qui nonnulla etiam adverbia &c. hujusmodi epenthesi augent, dicentes v. g. kijruhusti, hartahasti, jålkehen &c. Neque quoad *casus* nominum *penetrativos* (& quæ cum illis plane conveniunt *gerundia secunda*), analogiæ præterea cujusdam suffragatione destituitur. Nam sicut a tåmå pronomine, formatur tåhån & in plurali nåihin, H littera in auxilium adsumta, quod imitantur omnia nomina monosyllabica, maa, puu, työ, påå ꝛc. habentia in casu penetrativo maahan, puuhun, työhön, påshån ꝛc.; ita his non multum absimilia sunt minuhun, siwuhun, waarahan ꝛc. Lenior tamen est illa pronunciandi ratio, cum hac epenthesi abstinentes dicimus kalaan, taiwaan, ꝛc. atque difficilius H illud interseri potest cum in proxime antecedente aliud jam habetur syllaba, ut cum a puhu, waha, karhu ꝛc. formatur puhehen, wahahan, karhuhun; abuntuntur etiam hoc more, qui, cum *futuro* utendum sit, περιφράσοντες dicunt v. g. pitå elåmåhån, pitå sanomahan, ipsis etiam

modo allati, quam hi qui cum VHAELII præceptis congruunt: HErra palkas palkitkohon/ & Syyrrä silmänsi siwuhuv/ & Tuolla taiwahan talosa/ & Jotka pulskat pudonnehet; cujus autem rei ea ratio est, quod superiores isti in metri leges magis peccant (*h*); quam ob caussam hæc exempla adhuc minus placent: Andoi monda muuta präntijn/ & Tule tänne kuundelemaan/ & Jopa kohta pahar kuultijn/ ubi in fine versuum vitium sentitur gravius (cf. §. III. n:o 1 & 2). Longe dicitur elegantius: Tule tänne kuulemahan/ & Kohta kuultihin pahari. Ut igitur metro se accommodent, qui H illud epentheticum rejiciunt, vocales tamen geminatas, ubi opus

 est,

VHAELII præceptis repugnantes, qui *casum genitivum* nominis verbalis elämä, sanoma, hic agnoscit, cf. *Gram. Fenn.* Sect. 2, c. 3. §. 3, & c. I. §. 6. In cæteris istam adhibere dialectum, ad velificandum metro, vocalesque longas divisas luculentius distinguendas, Poëtis Runicis omnino permittitur, minimeque hæc ex. g. auribus displicent: Ylös ristihin ripusta, Pane puuhun corkiahan, & Turwaxensa tutkimahan, & Lewon owat löytänehet, quin egregie potius placent. In *accusativis* vero *partialibus primæ declinationis*, & *præsentibus infinitivis*, atque *tertiis personis singularibus præsentis indicativi activi*, *primæ conjugationis*, quæ vocali geminata sive longa terminantur, quamvis diæresis adhibeatur, H tamen illud epentheticum locum habere nequit. Quis enim ferret pyhähä, kaataha, elähä, pro pyhää, kaataa, elää &c.?

(*h*) Diximus supra (§. III. p. 9.) versus nostros quo propius ad metrum trochaicum accedunt, eo dulcius fluere, & in genere difficilius corripi longas, quam breves produci syllabas (§. III. n:o 1.). Verum quidem est, ut item do-

est, adhibita diæresi distingvunt, ut ex his apparet versibus: Ynnä yhteen lukien/ & halaitkoon hartaasti/ & Teke warsin terweexi. *Diæreseos* enim figura, ad implendum versum, familiarius poëtæ nostri utuntur. Sic in his exemplis: Kyllittäin kyynelehet/ & Pennän pääsket tuhoisi/ utramque vocem kyllittäin & tuhoisi/ *diphtongo* dissoluta, pro tetrasyllabica usurpari, liquet. Ejusdem generis sunt hi versus: Sauwu lähtepi sakia/ Paxu peljättää pimiä (*fumus effunditur densus, Spissæ terrent tenebræ*) & Käändyi huolexi hopia; nisi quis dialectum *Savonum* potius hic in subsidium venire existimet, qui sakea/ pimeä/ hopea/ fere efferunt, & *antithesi* quadam adhibita, diphtongos in his & similibus vocibus, etiam cum prosa utuntur oratione disjungunt, quorumque nonnulli poëtæ mo-

---

cuimus (§. III. not. (*e*)), *diphtongum*, *geminatam* & *positionem*, ad perfectam moram efficiendam non sufficere, nisi aliquis accedat accentus; cum penultimam trisyllaborum vere longam, qualem Runæ, secundum metri rigorem, desiderant, reddere non valeant. Claudatur enim versus v. g. hujusmodi vocibus tuhoisi, makaapi, pahaxi, sanoimme ꝛc. (non adhibita diæresi), & res statim patebit. At satis tamen longæ ad offendendas aures hujusmodi syllabæ sunt, cum pro brevibus usurpantur, quod in his sentiri potest versibus: Aina armons' andaa meille, & Kaicki meiltä kuluu päiwät, & Eikä tarkoin tutkistele, & Pojes pijkitkin putoisit. Longe certe hi jucundius fluunt: Aiwan äckäsi äkisti & meidän oikia osamme, & Waiwan alla waiwaloisen, & Ehkä saawat surman alla. Itaque sollicite illud vitium effugere deberemus, nisi hæc cura in nimis arctum nos gyrum compelleret. ***Ubi tamen leviori fieri potest labore***, danda omnino est opera, ut

morem scribendo quoque exprimunt. Similiter vocales longas in duas interdum breviores, vates nostri solvunt, non solum in illis *casibus* ubi H epentheticum nonnullæ dialecti interserunt, qua de re modo diximus, sed etiam in vocibus quæ geminata terminantur (cf. præc. not. (*g*)). Exempla hi præbent versus: Että chrisit *eláä*, & Terwe *kertaa* tuhannen, & mondu mennyttä pyhää/ & Maahan kaatao täkesi; quamquam hic quoque more Savonum nonnulli aliam interponunt vocalem, ultimam in brevem mutantes, qui & dicere & scribere amant eleä/ kertoa/ pyheä/ kaatoa. In prima vero syllaba vocum, quæ occurrunt vocales geminatæ aut diphtongi, tantum non omnes, diæresin plane respuunt; multoque minus H illud epentheticum illis interserere licet: nam pahasi/ tuhuli ꝛc. pro

auribus hac etiam in parte satisfiat. Ita cæteris paribus potius dico: Sota loppunut suruinen, quam Loppunut sota suruinen, & Kepin aldehon asetti, quam Aldehon kepin asetti, quia prior ratio collocationis verborum efficit ut accentus tonicus quantitatem primæ syllabæ in vocibus sota & kepin aliquantum compenset. Caveri saltem oportet, *ne plures facile in uno versu tales occurrant nævi*, qui asperiorem illum reddant; nisi res duras & asperas describere debeamus, quo facto pulchre omnino metrum rebus accommodatur. Neque *in fine versuum* durities ejusmodi ferri facile potest, qualis in his est exemplis: Aina meille woiton andoi; Waldakunnan kokoon kutsui; Pakanan sydän pahastui; Olet töisäs Jumalatoin, Keicki pahat karitamatoin, cf. §. III. n:o 2. Inprimis graviter displicet, si contingit *ut simul & breves producantur*, & (quod magis offendere docuimus, cf. §. III. n:o 1.) *longæ corripiantur syllabæ* (cf. §. III, n:o 4.), quod vitium hos

pro paasi, tuuli, quis unquam ferret? Accentus, qui hanc semper occupat syllabam, sine dubio hujus rei continet rationem (*i*). De cætero generatim affirmari potest, & diphtongos, & geminatas, in Runis nostris pulchrius dividi, metro ita poscente, quam corri-

adeo insvaves reddit versus: Jot' wanha ja nuori kuoli, & Joit' oppimaan ole wirja, & Koko kahta wuotta kului, & Tuli tai wijmein Turkuhun, Kuoli siellä sitt sulkuhun. Unde etiam *illa trisyllaba in fine versuum plane intolerabilia sunt, quorum antepenultima syllaba, aut geminatam aut diphtongum aut positionem habet*; quia accentu primam semper syllabam afficiente, illa longissima, & penultima contra brevis fit, invitissimo metro. Quare hi adeo graviter offendunt versus: Töisä pahoisa paatunut, & Tuli kiwinen tuodahan, & Hurskas ja hywin oppenut. (Reliqua trisyllaba, claudendis etiam versibus, apte adhiberi possunt.) Non multo facilius hic fluit: Teille tawarat tuon aina, quia monosyllabum, ultimum præcedens pedem, quantitate longum est, cum tamen antepenultima syllaba necessario debeat esse brevis. Hinc maakunda vox est poëtis Runicis non tractabilior, quam Tuticani nomen Nasoni fuit. Quod etiam supra (§. III. n:o 4) monuimus, *penultima syllaba versus Runici, ægrius licere esse brevi*, *id de vocibus dissyllabicis versum terminantibus inprimis valet*; quare hic non placet: Nuja sota sitten oli. Namque trisyllaba hujus regulæ exemimus rigori. De tetrasyllabis versum claudentibus & supra (§. III. p. 12.) dictum est, & in sequenti nota (*l*) dicetur. De positione observationem addo, eam nempe in Runis non attendi, nisi utraque consonans ad eandem pertineat vocem. Julman kansan, binos igitur exhibent trochæos.

(*i*) Inter pauca illa verba quæ excipi hic debent, occurrit näin (*videbam*), v. g. näön näin nuckuisa. Item teen

ripi (*k*) (cf. not. præc. (*h*). *Paragogen*, in prosa quoque oratione ad numerum explendum usitatam, qua *tertiis personis singularibus præsentium indicativorum & subjunctivorum*, particulam pi vel Savonice wi addimus, tanto minus poëtæ, cum versuum eam ratio exigit, refugiunt. Exempla hæc adponemus: Käypi Simoni surusa/ Ylen mielen matkustapi/ Huowi pilckana pitäpi/ & Koska waara kohtajawi/ Läshimmäistäs lähestywi, Silloin taitawi sinua Kanßa kohdata kowasti. Hujus etiam figuræ præbet exemplum hic versus: Oli miesi merkillinen/ Savonicæ dialecto non inimicum. *Epenthesin* quoque a poëtis Runicis interdum usurpari, præter ea, quæ de H litteræ familiari nonnullis dialectis in geminatis distinguendis usu, modo disputavimus, alia quoque

F exem-

(*facio*), per omnes fere conjugandi formas (teeskelen, teetän ꝛc.) quod verbum dividitur elegantius, quam producitur in prima syllaba, ex.g. Teen tietyxi teoxen, adeo ut pro dissyllabo haberi posset. Sed reperias tamen: Tulen teen lehettomaxi, & Teeckos tunnus tultuansi, & Mitä teeskeli isäni. In hoc autem versu: Tehesä (pro teesä) isän iloa, etiam per epenthesin divisas cernere geminatas licet. Jaan pro jakaan potius dissyllabum esse videtur, adeoque huc non pertinere &c. Cæterum aliam hic regulam tradere hactenus nequeo, quam ut aures diligenter consulantur, quæ hunc v. g. versum mox improbant: Tahi päästän Barraban.

(*k*) Exceptis diphtongis formativis adjectivorum & diminutivorum trisyllabicorum (waiwainen, aikainen, poikainen ꝛc.), ut quæ pro brevibus commode usurpari possunt. Quam observationem, ut & plures alias, debeo favori P. Reverendi atque Cl. D:ni Sacellani in *Lillkyro* Ostrobotniæ, *Caroli*

exempla demonstrant. Dicunt enim aliquando v. g. kyyneleh̄et pro kyynelet/ ut ex adducto supra versu patet, ainehet pro ainet/ v. g. Itkun ainehet paosa rc. peculiari quadam nixi dialecto. Quin etiam werahat pro werat/ wanaha pro wanha rc. invenias, quamquam duriora hæc merito habentur. Integros adponam versus: Wiepi waiwaisten werahat/ & Taasa waiwanen wanaha/ rc. quibus & hic accenseri potest: Kaicki kauhiat karuhut (pro karhut). Ex quibus simul apparet, quales epentheticas maxime soleant vocibus adjectiones inserere. Ex dialectorum præterea varietate, multæ quoque aliæ oriuntur diversæ vocum formæ, in Runis frequenter occurrentes, certarum litterarum vel transpositione vel additione, metro aptatæ; quibus enumerandis jam supersedemus. Nonnulla tantum exempla adferemus. Pro auttaja Savonum more aliquando poëtæ dicunt awittaja/ pro kohtaa/ kohtajaa/rc. Quali epenthesi diæresis durior pulchre lenitur. In his versibus: Kåsi waantipi walehta/ & Muistit Luojansa murehta/ & Ilmestyit isot imehet/ pluribusque ejusdem generis, Savonica similiter adhibetur dialectus, quæ ad-

RE·N, qui pulchras suas de indole Poëseos Runicæ annotationes mecum benevole communicavit, ex quibus simul perspexi, in plerisque plane idem utrique nostrum esse visum, quod non parum me in sententiis meis confirmavit. Ceterum in vocibus nuper indicatis, quædam dialecti diphtongos plane rejiciunt, quibus waiwanen, aikanen, poikanen, magis placet, adeo ut eo facilius penultima syllaba pro brevi possit haberi. Quædam etiam *tertiæ personæ singulares, præsentis indicativi activi* corripi se potius fere quam dissolvi in ultima syllaba patiuntur; exemplo sit hic versus: Audaa itsens' altihiri.

admodum Runis familiaris est; dicunt enim Savones waleh/ mureh/ imeh ꝛc. *metathesi* quadam gaudentes, unde in genitivo formatur walehen/ murehen ꝛc. in accusativo walehta/ murehta/ vel ut alii (qui etiam in nominativo habent muret/ imet ꝛc.) lenius efferunt waletta, muretta/ ꝛc. pro walhe/ murhe/ ihme ꝛc. (in genitivo walhen/ murhen/ ihmen/ & in accusativo walhetta/ murhetta ꝛc.), unde versibus hæ voces in casibus obliquis plurimum conciliant facilitatis. Pertinet ad ejusmodi metatheseos exempla sequens quoque versus: Wainot nousewat warahin (pro warhain). Eadem præeunte dialecto, eleganter sæpe, *diplasiasmi* cujusdam beneficio augetur quantitas penultimæ syllabæ, in vocibus præsertim versum terminantibus, ex. gr. in his exemplis: Json mailman majassa/ wuorokauden waihetessa (pro majasa/ waihetesa) (*l*). Nihil quoque poëtis nostris

F 2 fa-

(*l*) Favet metro egregie hoc consilium. Absolute tamen necessarium non est, ut penultima vocum tetrasyllabicarum & hexasyllabicarum quæ versum terminant, aut geminatione aut diphtongo aut positione longa sit, cum accentus euphonicus moram sufficientem efficiat (§. III. p. 12.). Pulcherrime quidem fluunt hi versus: Kerran naacka tehwotoinen, Lindu pahin parwesansa ꝛc., sed neque hi displicent: Jotka pulskat pudonnehet Olit maahan mainittawat. In vocibus autem trisyllabicis, quamvis accedens sic beneficio dialecti Savonicæ positio in casibus *locativis*, ad producendam penultimam aliquantum adjuvet, tamen perfectam moram non gignit, uti supra ostendimus. Sed ad tetrasyllaba & hexasyllaba redeamus. Jucundius dicitur: Ajattele aiwosansa, quam Aiwosansa ajattele, quia præterquam quod penultima syllaba in ajattele est

familiarius est, quam ut Savones item imitantes, in *præterito secundo* & *plusquamperfecto* verborum, *casum nuncupativum participii præteriti* pro *nominativo* usurpent, metri ita ratione ferente, ut hæc ostendunt exempla: Tott' on tullunna minulle/ Jopa hetki joutununna/ & Wihan alla wiskattuna rc. Sed hunc campum aliis diligentius excolendum relinquimus.

§. VIII.

brevior quam in aiwosansa, positio antepenultimam etiam videtur nonnihil producere; sed leviorem hanc moram (ut & eam quæ ex diphtongo in hujusmodi vocibus nascitur) accentus uterque, ab utraque parte vicinus, omni fere vi privat. Exemplo sunt hi versus: Kohta tuollo tourillansa, Wäkewällä woimallansa, Elämästä eroittapi, Toisen poijes toimittapi. Quoniam *accentuum*, & inprimis *euphonici*, injeci mentionem, addam hoc loco (quamquam in sequentibus ex professo illam doctrinam examinabimus) ad illustranda ea quæ supra §. III. not. (*e*) de illorum in lingua nostra ratione disputavimus, non temere nos, nisi valde fallimur, *tonicum* appellasse eum accentum qui cujusque vocis primam occupat syllabam, & alterum in longioribus vocibus accedentem, *euphonici* nomine insignivisse. Contrariam quidem eosdem denominandi rationem, more Grammaticorum Hebræorum, iniit antesignanus noster in hac doctrina Rev. JUSLENIUS, loco indicato; sed cum primæ syllabæ accentus sine dubio in lingua nostra sit primarius, & reliquis notabiliter acutior, ob eam etiam caussam ab omnibus animadversus, cum de posterioribus parum resciisse videantur, isque effectum constanter eundem, sive vox unius sive plurium sit syllabarum, habeat, adeoque idem semper existimandus, cujus naturalis & immota sedes in omnium vocum prima syllaba sit: nostræ linguæ indoli accommodatius meum esse consilium arbi-

§. VIII.

Hanc vero omnem, de qua hactenus fere diximus, in versibus concinnandis externaque illorum conformatione polienda, industriam & accurationem, etsi apprime quidem probanda & necessaria sit, ad laudem tamen præstantis poëtæ conciliandam non valere, sed boni tantum versificatoris titulum parere, quotquot de carminibus nostris judicare norunt, uno cuncti ore fatentur. Possunt versus esse aridi, exsangues, jejuni, insulsi, quamvis metro exactissime parentes, cujus jucunditatem vehiculi cujusdam

tratus sum. Plane enim hic alia Hebrææ linguæ esse constitutio videtur. Nos tonum in antepenultima syllaba sæpe habemus (in vocibus trisyllabicis omnibus, & non paucis pentesyllabicis), illi nunquam. Apud nos accentus nunquam ultimam elevare solet syllabam, apud illos sæpissime & ordinario. Voce a fine crescente, apud nos nunquam accentus priorem relinquit locum, ut apud illos, sed si ultra tres porrigatur syllabas, adsciscitur ob pronunciandi commoditatem alter, quem aptiori quam *euphonici* appellatione indigitari non posse existimo. Carent illi sæpe accentu in prima syllaba, nos nunquam. Cum igitur illos in fine vocum, nos in initio, syllabas elevare inprimis solere constet; patet cur apud illos prior, apud nos posterior vocis accentus, ob euphoniam adscitus existimari debeat. Quæritur nempe hic de *toni* loco naturali & primario. Anglicæ & Gallicæ linguarum exemplum, quæ diversam similiter in plurimis vocibus, quoad hanc rem produnt indolem, hic etiam considerandum commendo. Pluribus, in re præsertim levioris momenti, cumulandis rationibus supersedeo; institutum meum honoratissimis popularibus ex his posse probari sperans.

instar esse decet, non extrinsecus tantum ornati & intus vacui, sed optimarum rerum internarumque carminis virtutum opibus simul referti; his ut spiritu suo externa illa structura animetur, verum hinc poëmatis vigorem coloremque accipiat, necesse est. Sensibus igitur abundare probatum carmen, oportet, præclaris, pulchris, acutis, gravibus, sublimibus, & imaginibus ornari lætis, vividis, insignibus, splendidis; quæ singula scite, varie & apte intexantur. Verbis poëtæ utantur lectis, elegantibus, sonoris & ponderosis; tropis & figuris gaudeant & crebrioribus & audacioribus etiam, quam quæ prosæ orationi permittuntur. Veritas tamen servetur in omnibus, fucusque sollicite caveatur & frigus. Oratio non temere, subsultim & inæqualiter currat, humi interdum repens, interdum nubes captans & inania, sed consilio dirigatur, & prudenti temperata æquabilitate fluat; ad rerum ubique & argumentorum indolem diligenter accommodetur; atque cum horum pondera, tum dictionis ornamenta & lumina, *singula quæque locum teneant sortita decenter*. HORATIUS *de arte Poët. v.* 92. Qui igitur præclaras has versibus suis impertire nequeunt virtutes, a musarum sacris temerandis abstineant, & segetem ineptorum carminum quibus abundamus, augere desinant. Speciales & cuique poëmatum generi proprias regulas, non tango. De his, uti etiam de poëticæ orationis in universum indole & ornatu (plura plenioraque si desiderantur), consulantur qui hujus artis præcepta ex instituto tradiderunt; communia enim hæc nobis

bis cum reliquarum omnium ſunt nationum vatibus. Et hos igitur, & illos ſcriptores, poëtis noſtris diligenter legendos commendamus; & inter vates inprimis eos qui maxime excellunt, cum antiquiorum tum recentiorum, diurna nocturnaque manu verſandos, & ſollerti imitatione, pro rerum noſtrarum uſu, exprimendos felicibus popularium ingeniis, quæ muſas noſtras ad altius faſtigium evectas cupiunt, impenſe ſvademus. Sed de his forte in ſequentibus nonnulla adhuc monebimus. Nunc ad Runas noſtras redeamus. Earum virtutum quas in poëmate inprimis neceſſarias eſſe diximus, quæ præclara omnino ſuppeditent exempla, carminibus gens noſtra haud deſtituitur; neque neſcit vatibus ſuis pretium pro majore aut minore, qua his ornare opera ſua valent ingenii felicitate & ſtudii induſtriæque intentione, ſtatuere. Quamobrem graviter de poëſi noſtra Reverendiſſ. JUSLENIUS: *ejus* inquit, *elegantia, vis commovendi animos & affectus ciendi, brevibus enarrari nequit: & ſi maxime id poſſem, fidem facerem nemini, qui illius intima non penetraverit ſermonis. - - - Figuris tam dictionum quam ſententiarum abundat, ut ſine illis poëſis non æſtimetur.* Synonymiæ *inprimis &* exergaſiæ *ubique adſunt.* Præfat. Lexici Fenn. §. 16. Nominatim indicatæ συνωνυμίας & ἐξεργασίας figuræ, cur a poëtis noſtris inprimis frequententur, ratio ex ipſius metri conſtitutione, ad cujus fere naturam pertinent, facile intelligitur. Mirum enim non eſt, ſi ægre abeſſe poſſunt, a carmine, cujus primaria lex ſupra (§. V.) expli-

plicata *repetitionis* consuetudine continetur. Quantam vero vim & elegantiam orationi concilient, & loco jam indicato ostendimus, & præclare explicat GELLIUS Noct. Att. Lib. XIII. c. 23. ubi inter alia docet hæc schemata *exaggerationem facere speciosam*, & quæ ista ratione *cum dignitate orationis & cum gravi verborum copia dicuntur, quamquam eadem fere sint, & ex una sententia cooriantur, plura tamen esse existimari: quoniam & aures & animum sæpius feriunt*. Neque tamen eadem plane, aliis tantum verbis, a poëtis nostris semper repetuntur; sicut ex adductis passim exemplis satis apparet. Sed plerumque posterius est ἐξηγητικὸν prioris, v. g. in his versibus: Joka luotti Luojan päälle/ Myöntyi hälle mielstä myöden/ Sepä oikein osasi Lewon makian majahan/ Sielun tywenen tapasi. Aut etiam *incremento* oratio augetur, quod non potest non virtutem atque efficaciam carmini conciliare maximam, omnemque simul tollere sensum superfluitatis & satietatis, ex nuda *synonymia* aut *expolitione* interdum oriundæ. Exemplo hi possunt esse versus: Kuka ne kaicki saneli/ Puhui täysin puoletkana? Item: Tuli aika armotoinen/ Päiwä isosti ikäwä/ Hetki aiwan ahdistawa. Indicavimus etiam §. præced. VI, (cfr. quoque de his omnibus verba JUSLENII supra p. 21 allata), repetitionem istam nonnunquam per μερισμὸν institui, & varietatis jucunditate & propria virtute gratiam carmini adferentem; qui cum synonymia & exergasia, vel quoad singula vel quoad potiora saltem sua membra, rursus sæpe conjungitur. Exem-

pla

pla utriusque generis in his versibus habentur: Olluko uskon wuori/ Wahwa wuori toiwon wuori/ Awujen asuma sia/ & Kaicki käypi karwalleni/ Muistuhuissa mielelleni; Silmät kyllä kyyneleitä/ Wuotawat wesiä paljon; Kieli käypi kambelari Kurcku kuiwari tulepi. Iteramus autem hic quod jam supra p. 27 sq. monuimus, modum tamen esse observandum in dilatanda, hac via, oratione, ne excrescat nimium. Per nudam synonymiam aut exergasiam facta repetitio ejusdem sententiæ, ultra quatvor membra raro in versibus nostris extendi potest, qualis in his cernitur: Hänen tunsit tundewari/ Takasitwat taitawari/ Äckäisit älyllisiri/ Näit nähden wijsahari/ quamquam crescere hic etiam simul orationem, statui potest. Cum cæteris quoque juncta figuris quam diu continuari repetitio debeat, judicio poëtæ pro re nata terminandum est; cui providendum diligenter ne languere incipiat oratio, cum eam nimis augere voluerit. Applicari huc commode potest quod de tumido dicendi genere pulcherrime pro more suo monet LONGINUS: *qui granditatem orationis sectantur, timentes humilitatis & ariditatis reprehensionem, nescio quomodo in hoc vitium abripiuntur; magnitudine peccare, nobilem esse culpam persvasi. Mali autem tumores, & in corporibus & in verbis, fungosi sunt & morbidi, atque aliquando cedunt nobis in contrarium: Neminem enim dicunt hydropico esse aridiorem* (a). Naturali quasi huic & or-

 di-

(a) Οἱ μεγέθους ἐφιέμενοι, φεύγοντες ἀσθενείας καὶ ξηρό-

dinario carminum nostrorum ornatui, variæ jam accedunt aliæ orationis virtutes atque schemata, cum tanquam gemmis eam distinguentia, tum vim atque lacertos illi communicantia, ceu ex allatis hactenus exemplis, & infra adhuc adducendis, videre licet. Atque etiam hic nonnulla egregia loca adponam, quorum vim & venustatem, lectori intelligenti facile obviam, opus mihi non est singillatim explicare: uti neque latine reddere eadem, operæ pretium existimavi; quam nec linguæ periti desiderant, & qua sermonis nostri ignari, tamen perfecte ad elegantiam carminum nostrorum sentiendam adjuvari nequeunt. Sed en ipsa exempla. Animi angorem quo in horto Gethsemani sanctissimus Servator conflictabatur, vatum nostrorum unus (*b*) ita describit:

Annettu ylön Isäldä,
Wihan alla wiskattuna,
Kowan kuoleman käsisä,
Häijyn helwetin kidasa,
Teki työtä työlähindä;
Hiki tinckui hartioista,
Wierywät wesipisarat,
Wierywät weren näköisnä.
Pescpi pahimman nurmen,
Joka kauwan kastettuna
Wirhiri weren wioilla. &c.

Idem (*c*) cruciatus infernales hac ratione depingit:

Sauwu lähtepi sakia,
Pahat kulkewat kipinät;
Pistäwät madot purewat,
Kipu suuri kärmehistä;

Wai-

τητος κατάγνωσιν, ὐκ οἶδ' ὅπως ἐπὶ τῦτ' ὑποφέρονται, πειθόμενοι τῷ μεγάλῳ ἀπολισθάνειν ὅμως εὐγενὲς ἁμάρτημα. Κακοὶ δὲ ὄγκοι, καὶ ἐπὶ σωμάτων καὶ λόγων, οἱ χαῦνοι καὶ ἀναλήθεις, καὶ μήποτε περιϊστάντες ἡμᾶς εἰς τὐναντίον· ὐδὲν γάρ, φασὶ, ξηρότερον ὑδρωπικῦ. In aureo περὶ ὕψους libello cap. 2.

(*b*) SALAMNIUS Ilo-Laulu &c. cap. VIII. (*c*) l. c. claus.

Waiwapi wilu wäkewä,
Nälkä tuskan näyttänepi,
Jano julma nänyttäpi,
Paxu peljättä pimiä,
Ajat kaickt kauhistapi
Huuto hengien pahoen.
Wee on ehtona edesä,
Aamu wirtenä walitus,
Parku päällä puolen päiwän.
Waan mit' ehtota kysymme,
Puoli päiwästä puhumme,
Kus' ei kuuta, auringota?
Yö edeß' alinomainen,
Puuttumat pimeys päällä:
Seinät tehtynä surusta,
Kauhistus katon edestä;
Ruoka ruoskimus rumien,
Juoma järwestä pahasta
Tuodahan tuli kiwinen,
Liekin kanßa läickywäinen etc.

Alius (*d*) Regem CAROLUM XII apud Turcas morantem, ut ad populum suum tuendum redeat, nomine incolarum oppressæ ab hostibus Fenniæ, his verbis obtestatur:

Kusas kuuldelit hywäinen,
Kusas wirjä wijwyttelit?
Kuilla oudoilla ohijlla,
Kuilla mailla, mandereilla?
Mikä työnnä, mikä syynnä,
Mitkä estehet edeßä?
HERra wäellen wihainen,
Joka suuttui Suomen maalle,
Teki eron perehesen,
Otti pään, jätti perehen,
Otti oudoillen omiltas,
Lyckäis lännestä itähän.
, , , ,
Kuinsa tulet, etsä tunne
Paikoja oikia omixes,
Eikä maita manderexes.
Tule kullainen kotihin,
Tuopas rauha tullesansi,
Armas armoa isändä!
Wieras waldana talosa,
Wäkiwallanen Wenäjä,
Wieras Wenäjä werinen etc.
, , , ,
Tule kullainen kotihin,
Ehdi waiwaisten etehen,
Nouse apuhun nojoxi etc.

Alius (*e*) in carmine gratulatorio ad regem FRIDERICUM sceptra regni capessentem, ita canit:

(*d*) B. *Barthold.* VHAEL, Præp. & Past. quondam in *Ilmoila* Ostrob., laudatus a nobis antea Grammaticæ Fennicæ auctor.

(*e*) B. *Zach.* LITHOVIUS, Vide §. IV. not. (*n*).

Sota suuri sammukohen,
Pahat päiwät paetkohon,
Rauwetkohon raju ilmat,
Muuttukohon murhen mustat,
Surkeudet siirtyköhön!
. . . . .
Wahwist' woimall' waldikansa,
Hurskaudell' huonehensa,
Kruununs kaunist kunnialla,
Istuimens onnen osalla,
Mieckans' myöskin miehudella,
Awaimensa awaralla
Tarwitsewill' tawaralla etc.

Alius (*f*) doloris vehementiam his versibus (quorum priores jam supra p. 30 adduximus), ob oculos ponit:

Silloin silmiä sitowat,
Kijnni kulmia kurowat
Kyllittäin kyynelehet,
Wesipisarat wetäwät;
Muret mieldä muuttelepi,
Aiwoa ajatuttapi;
Syrjä särkypi sydämmen,
Werta wuotapi werinen etc.

Alius (*g*) infaustam improborum mortem his verbis exprimit:

Silloin pelko piirittäpi,
Hämmästys hätäyttäpi,
Synnit syngiät tulewat
Edes ilman estehettä,
Oman tunnon turmelewat;
Kuolema kässiri käypi etc.

Alius (*h*) potentiam & sapientiam summi Creatoris, in operibus ejus conspicuam, egregie hunc in modum celebrat:

Joll' on meret määrättynä,
Meren pisarat piwosa:
Joka weti waarallansa
Mitan tarkan taiwahalle,
Pani mitan, pani määrän,
Painon niinkuin pundarilla,
Pani solmut ja sitehet,
Tarhan tähtehin etehen,
Josa juoxun jonduttawat,
Toinen toista painelepi,
Painelepi, ponnistapi:
Hänen waltansa wakawa
Pitelepi pilwet kaicki,
Hat-

(*f*) *Henr.* BONG Sacellanus quondam Ostrobotniensis.
(*g*) Pl. Rev. atque Præcl. D. *Is.* LITHOVIUS, Past. in *Lapo* Ostrob.
(*h*) Pl. Rev. atque Præcl. D. Mag. *Joh.* FROSTERUS, Past. in *Sotkamo* Ostrobotniæ.

Hattaroita hallitzepi,
Häll' on tuttu tuulen synty
Pohjasen pisimmät pohjat,
Sillä nosti nousemahan
Meren lainehet lawian,
Joilla laiwat lentelewät &c.

Alius (*i*) in carmine gratulatorio, Regiæ Celsitudini Principi Successori GUSTAVO dicato, primam Ejus ætatem, virilis maturitatis splendorem annunciantem, lucifero comparans, ita inter alia fatur:

Näin se alkapi alussa,
Näin se ruumis ruskottapi,
Että wihdoin wirkuapi
Päiwä pääsepi pesästä,
Josta walkian walonsa
Ilmoittapi ihmisille &c.

Qui etiam se ipsum ad lætitiam ex redeunte fulgentissimi Principis fausto die natali perceptam, alacriter explicandam suscitans, hæc fundit verba:

Nyt siis wirteni wirene,
Kaiku minun kandeleni!
Allammaisesa majassa,
Nöyrydesä nöyrimmässä,
Hywin Herralle helise,
Soita sydämmen sywästä! &c.

Vel latius hæc loca adducere, vel ex aliis quoque præstantibus vatum nostrorum carminibus, plura adjicere exempla, pagellarum angustia in præsenti vetat; aliqua tamen in sequentibus adhuc adferemus, & ingenium poëtarum & præstantiam carminum nostrorum pulchre commonstrantia. In universum de Runis nostris notamus, plures nos habere in forti, gravi & magnifico genere probatas pulchrasque, quam in amœno lætoque, cujus quidem rei rationem, vel leviter conditionem gentis perpendenti, cernere facile est. Ipsa autem

(*i*) *Gabr.* CALAMNIUS filius, Phil. Mag. & V. D M. Ostrobotniensis. Cæterum de ipsis carminibus, unde hæc exempla sumsimus, infra mentionem faciemus, cum brevem præcipuarum Runarum nostrarum, inprimis quæ typis prodierunt, auctorumque qui in hoc genere elaborarunt, indiculum dabimus. Qui ut plenior exactiorque evadat, Honoratissimos Populares qui hujusmodi carmina possident, officiose rogamus, ut eorum nobis copiam facere, notitiamve saltim tradere, benigne velint. Plurima enim adhuc esse, quæ ad cognitionem meam non pervenerunt, haud dubito.

tem carminis nostri indoles, etiam huic generi nequaquam inimica est; cujus aliqua quoque exempla infra occurrent. Genius ipsius linguæ Fennicæ, copiosa vocum ponderosissimarum & elegantissimarum varietate superbientis, egregie vatum favet industriæ. Divitias enim ejus probe possidenti, difficile non est & verba eligere metro aptissima, & pro lubitu sententias variare, si ingenio præterea ornatus est foecundo & generoso; qui labor in verborum & phrasium inopia foret multo molestissimus, & singularum sententiarum constanter repetendarum lege, nisi copiis ipsius sermonis affluentibus poëtarum conatus sublevarentur, nullum illis imponi potuisset jugum inclementius. Ad hanc opulentiam linguæ nostræ generandam, non parum confert Dialectorum insignis varietas; quarum nulla omnino sordida habetur, aut ita vitiosa & inquinata (excepta illa de qua supra diximus nimia verborum mutilandorum licentia), ut ea, tam in prosa quam ligata oratione, libere uti non permittatur. Quin miscери etiam inter se & in eodem versu plures adhiberi, sine ulla offensa possunt. Magna scilicet nobis hac in re cum Græcis intercedit similitudo; cf. *Orat.* Reverendiss. JUSLENII *De Conv. Linguæ Fenn. cum Hebræa & Græca*, supra citatam, ejusque inprimis pag. 167. Quamquam negari tamen non potest, aliam dialectum alia esse pulchriorem; quod autem adeo late extendendum non est, quasi sæpe, quæ ceteroqui minus sit elegans, verba aliqua suppeditare elegantissima non queat. Quibus de cætero quæque dialectus præ reliquis gaudeat prærogativis, aut quænam aliis maxime præferri debeat, explicare, nimis ab instituto nostro alienum, nimisque longæ & difficilis foret disquisitionis opus. Præbent autem variæ istæ dialecti, non solum diversarum plane vocum, inprimisque synonymicarum, insignem multitudinem, sed etiam verborum, ab omnibus receptorum & usu communium, diversas flexiones & conformationes, ut ex iis quæ

præ-

præcedenti §. diximus, intelligi potest; quin etiam totas phrases & loquendi rationes varias, & singulis peculiares, exhibent. De quibus omnibus optima & aptissima seligere, suumque in usum convertere, poëtarum est curæ atque industriæ permissum. Pulchritudinem vero & ἔμφασιν, svavitatem non minus quam virtutem, carminibus nostris conciliare, inprimis valent multæ illæ voces diminutivæ, verba frequentativa, inchoativa &c., auctæ & exquisitæ significationis, quibus lingua nostra abundat, quibusque poëtæ frequentissime merito utuntur. Mos cum Hebræis nobis communis, per quatuor illas conjugationum formas, aut plurimas saltem illarum (quibus apud nos aliæ sæpe adhuc accedunt ex his rursus exsurgentes (*k*)), verba flectendi, quantum solus hac in re præstet, nemini ignotum esse potest, qui vel parum indolem sermonis nostri perspexerit. Unico verbo nos significantissime exprimimus, quod per languidam & imperfectam περίφρασιν alii efferunt; & si diligentius illam verborum nostrorum quoad sensum suum variam & singularem indolem, quam paucissimis indicat VHAELIUS Gram. Fenn. Sect. II. Cap. III. §. 2, persequi instituti nos ratio non prohiberet, linguæ nostræ præstantiam, & ad res graviter, vivide & jucunde exprimendas, optimam naturam, ob oculos clarissime poneremus. Queruntur Galli suam linguam ad latinorum voces frequentativas & diminutivas reddendas, esse ineptam (cfr. ROLLIN maniere d' enseigner & d' etudier les Belles Lettres, T. I. Liv. I. ch. I. §. III.) qua in parte, præsertim quoad *verba*, plurimarum reliquarum nationum Europæarum non multo melior est sors. At quantum nostra lingua ea re etiam Latinæ præstat! Horum autem verborum magna pars, quatuor constat syllabis, adeoque etiam metro nostro pulcherrime conve-

(k) V. g. a Juotan (quod formatur in hiphil a Juon) oritur juottelen, *frequentativum & diminutivum simul*, & a juowun (in hithpaël) juowutan quasi novum hiphil; quibus sua respondent passiva. Sic a juoxen est juoxendelen & juoxuttelen, præter ordinariam formam piel & hiphil; &c.

venit (*l*). Pronomina præterea, affixa tam verbis quam nominibus, non parum quoque augent orationis nostræ ἐνέργειαν, & voces plerumque versibus reddunt egregie adaptatas. *Casuum* insignis varietas, qua nostra, præ cæteris, lingua splendet, & quæ liberam illam ab ingenti ista & incommoda reddit articulorum turba, quæ hodiernarum reliquarum plerumque trahit gentium orationem, multum etiam carminibus nostris prodest. Præter vim enim & accuratam claritatem, quam dictioni addunt, liberiorem etiam vocum, sine ullo perspicuitatis dispendio transpositionem permittunt, poëtis ad metro satisfaciendum sæpe perquam utilem; sicut ex supra dictis facile intelligitur. Hæc omnia plenius & adjectis exemplis illustrare atque confirmare, brevitatis ratio nos vetat. Ex illis autem quæ jam disputavimus, abunde liquet, eos qui Runis pangendis laudabilem impendere volunt curam, laborisque sui successu frustrari nolunt, linguæ nostræ in potestate habere divitias ante omnia debere; sine quarum vasta & accurata cognitione, usu multo & diligentia comparatam, inanem omnino ludent operam.

(l) Nempe illa quæ formantur ex vocibus trisyllabicis; quæ autem ex bisyllabicis oriuntur, *trisyllabica* sunt. Unde rursus patet, quam insigni parte elegantiarum suarum lingua nostra, illis damnatis mulctaretur. cf. §. III. p. 13.

Sequentia ERRATA quæ in priorem hujus dissert. particulam irrepserunt, C. L. benevole corrigat.

Pag. 8. lin. 18. *quartam.* leg. *tertiam.* P. 11. l. 9. *monosyllaba* leg. *monosyllabo.* P. 12. l. 11. verba: *licet etiam antepenultima longa sit*, deleantur. P. 13. l. 29. *evulgatum* l. *evulgati.* P. 18. l. 19. *induit* l. *inducit.* P. 21. l. 26. *edita* l. *edita.* P. 23. l. 20. *obturat* l. *obturavit.* P. 24. l. 16. *plauderet.* l. *plaudit.* ib. l. 19. tuiteug l. tuiteng. In Part. II:da Pag. 27. lin. 12. *p.* 25. leg. *p.* 23. Pag. 36. l. antepenult. *abuntuntur* leg. *abutuntur.*

D. A. G.

DISSERTATIONIS DE POËSI FENNICA,

PARTICULA TERTIA,

QUAM

CONSENT. AMPL. SENAT. PHILOS. IN REG. ACAD. ABOËNSI,

Publico examini subjiciunt

PRÆSES

HENRICUS GABR. PORTHAN,

Design. Eloquentiæ PROFESSOR Reg. & Ord.

ET

RESPONDENS

SIMON APPELGREN,

Ostrobotniensis.

In AUDITORIO MAJORI Die XV. Aprilis An. MDCCLXXVIII.

H. A. M. C.

ABOÆ,

Impressit JOH. C. FRENCKELL, R. Acad. Typogr.

6.

S:æ R:æ M:tis
MAXIMÆ FIDEI VIRO,
REVERENDISSIMO DOMINO

CAROLO FRIDER. MENNANDER,

S. S. THEOLOGIÆ DOCTORI,
REGNI SVECIÆ ARCHIEPISCOPO,
ACADEMIÆ UPSALIENSIS PRO-CANCELLARIO,
CONSISTORII IBIDEM ECCLESIASTICI PRÆSIDI,

MÆCENATI SUMMA PIETATE COLENDO.

Musas patrias, jucundo aures animosque nostratium cantu oblectantes, in publicam proferre lucem pro virili conatus, TUO, VIR REVERENDISSIME, NOMINI, *opusculum consecro. Non favoris modo & beneficiorum quibus me ornasti, a me sensus exegit, ut pietatem publico testarer monumento; sed jure quodam*

suo

suo camoenae quoque nostrae postulare videbantur, ut in TUAM *potissimum traderentur tutelam, qui ut omnes bonas literas, ita vernaculas quoque nostras, amore atque benivolentia singulari complecteris, de his autem inter paucos existimare vales scientissime. Haud enim oblitae sunt Fennicae musae, nec unquam obliviscentur, quam a* TE *benigne fotae, quam liberaliter excitatae sint, in his oris nostris praesente; majoraque* TUA *in se putant esse merita, quam ut timere possint, ne eodem se favore prosequi, eodem studio protegere, non pergas. Itaque & levat haec spes absentis desiderium, & animum iis addit familiariter* TE *atque confidenter, ut antea, adeundi; quae de aucto splendore tanti suis decoris, radios ad se quoque aliquos pertingere persuasae, spiritus etiam inde sumunt majores. Respicias igitur,* MÆCENAS FAVENTISSIME, *has pagellas, benigno illo & propenso animo, quem experti toties sumus qui musarum cultui in patrio* TUO *hoc solo vacamus; accedet major nobis inde alacritas & studium de vernaculis literis bene merendi.* NOMEN *venerari* TUUM, *votaque pro salute* TUA *nuncupare, nostrum cessat nemo, qui fausta* TIBI *laetaque quae contingunt, majus certiusque literis semper ornamentum & praesidium spondere, cuncti remur; sed illo sensu haud cujusquam tamen pectus magis quam meum calet, calebitque, dum anima spirabit mea!*

REVERENDISSIMI NOMINIS TUI

devotissimus cliens

HENRICUS GABRIEL PORTHAN.

THESES RESPONDENTIS.

Th. I.

Quod de Poëtis *dici solet*, nasci *eos* non fieri, *ad exercitationis industriam excludendam nequaquam valet.*

Th. II.

Poëticam facultatem, apud gentes plerasque, literis fuisse antiquiorem, mirum videri debet nemini.

Th. III.

Ideas sensuum & phantasiæ, ad affectus excitandos multo aptiores & validiores esse, quam sic dictas intellectuales, & ratio docet & experientia.

Th. IV.

Frustra contendit FABIUS Inst. Orat. L. VI. C. II. ἦθος *de quo præcipiunt Rhetores, male* morum *appellatione Latine significari.*

Th. V.

Quod affectus spectari a Rhetoribus solent partim ut orationi, partim ut auditoribus impressi, hujus distinctionis neglectus & illam FABII *allucinationem, & nonnullam aliam in hac doctrina confusionem, peperit.*

Th. VI.

Multos homines, pro terminis majorum quam pro notionibus & sententiis retinendis pertinacius pugnare, vel historia doctrinæ de ideis innatis luculenter demonstrat.

§. IX.

Hujusmodi autem carmina, non eruditiores solum populares, qui literarum commercio ingenia excoluerunt, amant atque factitant, sed latius omnino harum deliciarum gustus per nationem nostram diffunditur, Rusticis etiam nostris vel præcipuo studio eas complectentibus, quamvis a literarum ope nudis, quarum videlicet ætatem hæc ars apud gentem nostram longe superat. Quin ex horum carminibus optimis maximeque probatis, utpote qui peregrinæ artis imitatione & admistione nativam poëseos nostræ indolem non immutant & corrumpunt, vera & prisca ejus ratio, tanquam ex limpido & incorrupto fonte haurienda & inprimis dijudicanda est. Agrestes enim hi musarum amici, qualia a majoribus suis acceperunt carmina præcipue amant, magni faciunt, libenter audiunt, discunt, cantitant, atque ipsi etiam pangere, solo adjuti mentis impetu & ingenii mira quadam fecunditate, norunt. Neque fœminæ etiam hujus facultatis plane sunt expertes, sed quædam earum, virorum studio laudique socias se adjungunt. Savonum vero, Careliorum, & eorum qui a

mari remotius habitant Ostrobotniensium (Cajaneburgensis maxime ditionis incolarum, qui Savonicæ originis sunt) propria inprimis hæc laus est, apud quos patrii moris diligentior custodia mansit; quamvis & inter hos languere jam pulcherrimum studium passim incipiat, ita ut metuendum sit ne tandem cesset penitus. Apud reliquos plane interiit, maritimos præsertim, quos Svecorum mutavit vicinia, adeo quidem, ut inter hos pauci qui Runas recitare & intelligere, paucissimi qui ipsi componere valeant, supersint. Neque negari potest, inconsulto quorundam sacerdotum zelo magnam hujus cladis partem esse adscribendam, qui cum a superstitiosis Runas suis adhiberi incantationibus viderent, usum ab abusu discernere nescientes, toti arti infamiam conflarunt. In laudatis vero supra provinciis, quamvis adeo hoc studium commune plerumque sit, ut nemo facile, ætate quidem provectior, occasione data carmen aliquando pangere non audeat, cum tamen non omnes æque fertili ac excellenti nascantur ingenio, neque eandem huic arti industriam impendant, qui utraque re præstant, atque igitur palmam reliquis facile præripiunt, præ cæteris etiam honorantur magnique fiunt, & Poëtarum ornantur nomine, Runo-niekat dicti, quasi *Runarum periti & artifices (a)*. Hi de quovis

(*a*) Itaque in Epicedio, memoriæ fratris sui *Matthiæ Remes*, Rustici *Idensalmensis*, a Rustico itidem ejusdem parœciæ *Paulo Remes* dicato, quod & Aboæ typis expressum fuit (a. 1765, 4:o), hujusmodi verbis poëtica illius laus celebratur;

vis argumento, quod quidem ad illorum captum ſit accommodatum, & plerumque ex tempore, haud infelicia effundunt carmina, ferventiori impetu & poëtico quodam enthuſiaſmo acti; cujus quidem rei non ſemel cum admiratione teſtis fui *(b)*. Prooemia interdum, haud ſane inficeta, poëmatibus ſuis præmittere ſolent; quidam verſus omni fere ſermoni immiſcent, orationesque inprimis graviores poëtico quodam habitu veſtire ſtudent. Nec ipſi neſciunt ſe eſſe poëtas, ſed venam ſibi adſcribere, ut & Gothorum olim ſkaldi & Græcorum Romanorumque vates, haud dubitant *(c)*. Regulas quidem carminum conficiendo-

rum

Waicka waipui kuolemaſſa,	Quamquam feſſus occubuit morte,
Meni muſtahan majahan,	Abiit in nigrum domicilium,
Se Mathias mainittawa,	*Matthias* ille celebrandus,
Remes Remeren kyläſtä;	*Remes* e *Remeſenſi* pago;
Niin on kuiteng' kuuluiſana	Tamen eſt inclitum (dio
Nimi niidengin ſeaſſa,	Nomen ejus eorum quoque in me-
Joiden ei joukoſa aſunut,	Quorum in cœtu non habitaverat,
Tähden rakaſten runojen,	Cauſſa amabilium Runarum,
Tähden wielä wirttenſäkkin,	Cauſſaque cantilenarum ſuarum,
Joita teki taitawaſti,	Quas fecit ſcienter,
Warſin ſomaſti ſowitti.	Plane affabre contexuit.

(*b*) Poëticam facultatem, literarum etiam auxilio deſtitutam, haud ſpernendum poſſe faſtigium attingere, non unius nationis docet exemplum; & ſtupenda inprimis veteris Poëſeos *Scoticæ* ſpecimina in lucem protulit haud ita pridem MACPHERSONIUS, quæ ab ipſo eſſe cuncta efficta, ut nonnullis viſum, durum fuerit pronunciare. Extemporanea autem facultas quousque evehi queat, vel illi Italorum poëtæ, qui *Improviſanti* apud ſuos dicuntur, exemplo ſuo docent. Cfr. præter alios, Litt. Cel. BJÖRNSTÅHL, Samlaren III del. St. 46 pag. 365. Et tales vetuſtiſſimos omnium fere gentium vates fuiſſe probabile eſt; quod nec parum contulit ad inſpirationis divinæ fidem illis conciliandam.

(*c*) Ita horum unus, cum ægre a ſe impetrari paſſus eſſet, ut ar-

rum distinctas non callent; sed aurium exacto judicio, usu diligenti comparato, & confusa illius quod in hac arte pulcrum est cognitione adjuti, satis tamen constanter observant. Probos versus & pulcros accuratosque a vitiosis dextre valent discernere; quin peccantes emendare quidam, si roges, non renuunt, quamvis vitia sigillatim indicare, aut præcipua boni carminis requisita enucleate explicare nesciant. Linguæ suæ vasta & admirabili cognititione præditi, divitiasque ejus in promtu habentes, ad licentiam putidam confugere raro opus habent: quamobrem puritate sermonis & locutionum jucunda proprietate, elegantiarumque vernaculæ intelligentia, illorum inprimis se commendant carmina, ab externi cujusvis fuci affectatione, & ingrata coactione plerumque immunia, facillimeque fluentia; inania verba non sæpe inculcant, sensus rarius hiat. Maxime admirandum est, quod cum longiora sæpe carmina composuerunt, scribendi licet arte destituti *(d)*, exacte tamen

canas quasdam & superstitiosas majorum Runas recitaret, in procemio de se ipso cecinit;

On mulla sata sanaa,	Sunt mihi centum verba,
Alla wyöni ansahaßa,	Sub cingulo meo in laqueo,
Rengahaßa reidellåni,	In annulo ad femur meum (*),
Joit' ei laulaa kaikki lapset,	Quæ non canunt omnes pueri, (tem.
Eikä pojat puolerkana.	Neque adolescentes dimidiam par.
	(*) h. e. studiose servata, & in promtu.

(*d*) Qui Runarum pangendarum studio imprimis delectantur, vehementer tamen, scribendi arte se destitui, dolere solent; quin nonnulli, ad imitationem literarum typis expressarum, ut memoriæ suæ subsidium parent, literas formare proprio instituunt marte.

men eadem in memoria retineant, eaque sola custode inter se propagent (e). Non vero extemporaneis his semper conatibus sunt contenti, sed majorem interdum sumunt operam, & diligentius emendant, donec versus sibi placuerint. Etiam aliorum nonnunquam judicio proficiunt, & plures aliquando symbolam ad carmen componendum poliendumque conferunt. Laudatam facultatem ut acquirere literarum hi rudes queant vates, præter naturalem ingenii vim, acrem memoriam, & vernaculæ egregiam cognitionem, cujus genius eximie his eorum favet conatibus, facit diligens alios audiendi studium, & plurimorum carminum copiam ediscendi industria (f), quorum ope phrasium, sententiarum, imaginum, figurarumque ingentem vim colligunt, & indoli carminis adsuescunt; quam deinde facultatem crebro usu & canendi diligentia augent (g). Interdum tamen in

 regu-

(e) Literarum videlicet auxilio destituti, quibus mentis cogitata queant custodienda committere, memoriæ eo diligentius infigunt; cum contra, qui scribendi artem callent, *literis confisi minus memoriæ student; quod fere plerisque accidit, ut præsidio literarum, diligentiam in perdiscendo, ac memoriam, remittant*, docte observante CÆSARE *de Bello Gall.* L. VI. C. XIV. De cætero notum, apud omnes gentes antiquissimas carmina non alia ratione potuisse propagari. Fuisse, qui nec HOMERUM sua litteris mandasse traderent, vel e JOSEPHO *Contra Appionem*, L. I initio liquet, cujus verba sunt: *Et ajunt neque HOMERUM literis suum poëma reliquisse: sed cantibus memoria reservatum postea fuisse compositum.*

(f) Idem tradit de Gallorum Druidis CÆSAR l.c. *Magnum*, inquit, *ibi* (apud Druidas) *numerum versuum ediscere dicuntur* (qui *in disciplinam conveniunt*). *Itaque nonnulli annos vicenos in disciplina permanent.* Non permittit fortunæ ratio nostris, ut soli huic arti tempus consecrent; itaque occasiones coguntur captare oblatas.

(g) Mira sæpe est copia carminum quæ memoriter callent. Qui vi-

regulas impingere rudes hos & extemporaneos plerumque poëtas, voces aliquando & locutiones immiſcere plebejas, non locuplete ſatis eminere inventionis varietate, easdem frequentius imagines & orationis ornamenta ex alio in aliud carmen transferre, hæc inquam vitia indoctos noſtros vates, neque otio neceſſario præditos, nec eo quo potentium & clariſſimarum gentium poëtæ, fortunæ blandientis quaſi vento elatos, diligentiſſime non ſemper cavere, nemo credo mirabitur; adeo quidem, ut admirabile potius videri debeat, tam feliciter tamen hunc laborem iis ſuccedere. Sane iidem defectus in doctiſſimarum etiam gentium vetuſtioribus in hoc genere conatibus & monumentis frequentiſſimi comparent, literarum demum ope, faventiorisque fortunæ benignitate tollendi. Speciminis autem loco, quam non ſpernenda rudibus his noſtris poëtis ſoleat vena contingere, verſus quosdam adponemus, latine etiam, in eorum gratiam qui Fennice neſciunt, ad verbum expreſſos; cujusmodi tamen interpretatione nemo puto venuſtatem archetypi plene poſſe exprimi ſperabit. Is ipſe ruſticus, cujus poëticam facultatem laudibus a fratre eſſe

delicet ſtudio ardent diſcendi artem, attente & diligenter magiſtros audiunt, nullam facile proficiendi occaſionem prætermittentes, obſervant eos, carmina canentibus repetitoris operam præſtant, & memoriæ ea accurate infigunt; quin cereviſia quoque & vino aduſto largiendo, interdum magiſtri benevolentiam captant. Plerumque igitur, antequam ad ætatem jam pervenerunt maturiorem, laudem nomenque aliquod in hac arte comparare ſibi vix valent. Qui magicorum ſ. ſuperſtitioſorum carminum arcanas diſcere avent formulas, ſuperſtitioſis quoque & ridiculis quibusdam cærimoniis præterea a magiſtro ſuo his myſteriis initiantur.

esse ornatam supra diximus, Threno super morte Præpositi atque Pastoris Ecclesiæ Idensalmensis M. *Henrici Helsingii* a se composito, typisque expresso (*h*), hujusmodi præmisit procemium:

Jos mä saisin jouten olla,	Si mihi liceret otioso esse,
Eli jax isin jutella;	Aut valerem verba facere;
Selittäisin Suomen kielin	Exponerem Fennico idiomate
Wähäisen walitus Laulun,	Brevem threnum,
Jonga olen äsken kuullut	Quem modo audivi (*i*),
Miehen kuulun kuolemasta,	Super celebris viri morte,
Edesmennen erosta:	Præteriti (defuncti) discessu:
Mutt' on mulla mustat päiwät,	Sed sunt mihi atri dies (*k*),
Warsin waikia elämä,	Valde molesta vita,
Muutoin wielä tylsä muisto,	Alioquin etiam hebes memoria,
Siihen kielen käänne kehno,	Præterea linguæ volubilitas debilis,
Sekä pehmä puhen parsi;	Nec non mollis (languida) sermonis facultas;
Sill' en saanut opis olla,	Namque non licuit mihi disciplina excoli,
Käydä Koulun kumpanina.	Neque frequentare scholam, cum sodalibus.
Tok' on Laulu laulettawa	Tamen est cantilena canenda,
Kuollut kowin kaiwattawa.	Mortuus acerbe lugendus.

Ipsius

(*h*) Aboæ (1757), 12:o. Non tamen vero suo & nativo habitu, sed aliquibus locis, nullo suo lucro, interpolatum, typis esse commissum audivi; & confirmant vestigia quædam artis affectatæ, a simplicitate musæ rusticæ alienæ Præpostera hujusmodi corrigendi diligentia non uni tali nocuit carmini; mihi quidem maculis suis adspersa placent magis, quam ita emaculata ut verus eorum color inde perierit: quare rusticorum vatum cantica corrigendi diligentiam vehementer literatis popularibus dissuadeo, in sua carmina hanc iis severitatem etiam atque etiam commendans.

i) Fingit se carmen canere non a se compositum, sed auditum modo, & sibi quasi inspiratum. Non infrequentia sunt hujus moris in Runarum procemiis vestigia. *Sit mihi fas audita loqui*, ad eandem rationem *VIRGILIUS Æneid. L. VI. v. 266.*

(*k*) i. e. *morbo intabesco.*

Ipsius autem carminis tale principium est:

Mieleni minun tekepi,
Aiwoi ajattelepi,
Waikka suurella surulla,
Ruweta Runon tekohon,
Wielä wirttä weisamahan,
Jonga murhe muistuttapi,
Saattapi sanoma uusi,
Kosta kuulen korwillani
Sanomata surkiata,
Ett' on kuollut kuulu Herra,
Waipunut se mies walittu,
Insalmen iso Prowasti,
Juuri julkinen Prowasti,
Joka joutui taammari,
Edemmeri ennätteli,
Meidän päämme paimenemme,
Oikia opin isämme,
Koko kuulu kunniassa,
Koko korkia opissa,
Kuulu tiedon kukkulalla,
Kuulu kunnian kodissa,
Yli muiden ymmärtäwä,
Paras Pappein parissa,
Kiitettäwä Kirkon töissä,
Menoissansa merkillinen,
Sangen selwä saarnassansa.
Kuin se sattui saarna töihin,
Ei se puuttunut puheita,
Asioita arwaellut;
Sanat sen satoja maxoit,

Toimi toisia enämmän:
Wertauxet werrattomat,
Muistomerkit muistettawat.

Aina uutta, aina uutta,
Parasta pani eteen.
: : : : : : : :

Animus fert mihi,
Mens mea constituit,
Quamvis magno dolore,
Aggredi Runæ (pangendæ) opus,
Adhuc carmen canere,
Quod luctus memoriæ suggerit,
Parit rumor novus (inopinatus),
Quum audiam auribus meis
Rumorem luctuosum, (rum),
Mortuum esse clarum Dominum (vi-
Fessum defecisse lectum illum virum,
Idensalmensium eximium Præpositum
Plane insignem Præpositum,
Qui delatus est a nobis procul
In dissitam terram properavit (*l*),
Noster principalis pastor,
Verus noster doctrinæ pater (doctor),
Plane celebris gloria,
Prorsus sublimis doctrina,
Celebris in scientiæ colle,
Celebris in honoris domiciliis,
Supra alios intelligens,
Optimus in Sacerdotum cœtu,
Laudabilis in ecclesiasticis laboribus,
In moribus suis egregius, (suis.
Admodum dilucidus in concionibus
Cum ille aggrederetur concionandi
Non illi deficiebat sermo, (opus,
Non res conjectando persecutus est;
Verba ejus centenis (numis) contra
cara erant,
Prudentia (ejus) alia omnia superabat,
Comparationes incomparabiles,
Memoriæ commendata (dicta) memo-
ria (erant) digna.

Semper nova, semper nova,
Optima protulit in medium.
: : : : : : : : : : : : : : :

Sillä

(*l*) Mortuus fuit Stockholmiæ, in itinere constitutus.

Sillä syystä Seurakunnan	Eam ob caussam Ecclesiæ
Murehtipi monda miestä,	Dolent multi viri,
Walittapi waimo kansa,	Luget fœminarum cœtus,
Lapset laulawat surussa;	Pueri dolorem cantu proferunt;
Itke kyllä kyllitellen,	Plorat (ecclesia) satis ad abundantiam,
Itke äänellä isolla,	Plorat voce magna,
Koska kuulun kuolleeri,	Quando eum audit obiisse,
Jättäneeri jää hywästi 2c.	Dixisse supremum vale.

Finem carmini his imponit versibus:

Idensalmi itkeköön,	*Idensalmi* lacrymas profundat,
Katkerasti kaiwatkoon,	Acerbe desideret,
Opin isä oikiata,	Doctrinæ patrem verum,
Prowastia mainittawaa!	Præpositum celebrandum!
Halaitkoon juur' hartaasti,	Optet plane animitus,
Rukoilkoon ratk' ahkerasti,	Precibus efflagitet diligentissime,
Että Herra herättäisi,	Ut Dominus suscitet,
Sen siaan sowittaisi,	In ejus locum aptet,
Joka olis oiwallinen,	Eum qui sit idoneus,
Oiwallinen ja omainen!	Idoneus & sanguine cognatus!
Kannost' wesan kaswattaisi,	E trunco surculum educet,
Wanhan juuren wahwistaisi!	Veterem radicem confirmet!
Lasten lapset laulukoon,	Liberorum liberi (sera posteritas) celebrent,
Mahhollisest' muistakoon,	Digne memoria prosequantur,
Idensalmen ylistystä,	*Idensalmensium* decus,
Henriki Helsingiusta!	*Henricum Helsingium!*

Aliud exemplum nobis præbebit Epicedium fraternæ memoriæ dictum, cujus supra jam meminimus (not. *(a)*), hujusmodi initium habens:

Ah! ah! armotoin isändä!	Heu! heu! immitem dominum!
Aiwan tuima tuonen woima!	Admodum ferocem libitinæ vim!
Woit niit' kouria kowia,	Eheu pugnos duros,
Kuolon kowan kämmeniä!	Mortis duras manus!
Jotka murtawat mururi,	Quæ diffringunt in frustula,
Lyöwät maahan martahari,	In terram disjiciunt fragilis instar
Ihmisetkin ilman alla,	Hominesque sub sole, (pulveris
Sekä nuoret että wanhat:	Cum juvenes, tum senes:

Ylimmäiset, alemmaiset,	Summi, infimi,
Kaikki kaatuwat käsissä.	Omnes ruunt inter manus ejus.
= = = = = = = = =	= = = = = = = = = =
Syndinen waimon sikiä,	Peccato infecta mulieris progenies,
Syndy synnissä, suruhun;	Nascitur in peccato, ad dolorem;
Wähäisen ajan eläpi,	Breviculo tempore vivit,
Lewotoinna lendelepi;	Irrequieta volitat;
Täynnä ristin tähkäpäitä,	Plena crucis spicarum (*m*),
Täynnä huolda, huokausta.	Plena curæ, gemitus.
Niinkuin kukkainen katopi,	Sicut flosculus perit,
Kaswamasta kuiwettupi,	Inter crescendum exarescit,
Paikastansa pakenepi,	E loco suo fugit,
Niinkuin warjo waeldapi.	Sicut umbra abit (*n*).
Mutta waikka wanha liitto	Sed licet vetus fœdus
Wielä pysywsä pysypi;	Usque nunc validum maneat;
Waikka kalma kaatelepi,	Licet fœtor (vis destruens) mortis
Ruumihita rundelepi;	Corpora contundat; (deturbet,
Waikka warsi mätänepi,	Licet machina (corporis) putrefiat,
Ruumis raukepi tomuxi:	Corpus dissolvatur in pulverem:
Kuiteng' itze kuolemassa	Tamen in ipsa morte
Säilywät siwiät miehet,	Perstant mites viri,
Eläwät eronsʼ perästä,	Vivunt post discessum suum,
Kautta armon korkeimman.	Auxilio gratiæ supremæ.
Hurskasten hywä sanoma	Justorum bona fama
Muilla muistossa pysypi.	Aliorum memoria custoditur.
Ei se kuole kuolemassa,	Non illa moritur in morte,
Ei se mustari mätäne;	Non in atram speciem corrumpitur;
Waan se kauwan kukoistapi,	Sed diu florescit,
Wiherjäisnä wihoittapi (*o*).	Viridis germinat.

Inter ceteras deinde laudes, has poëta defuncto fratri tribuit:

Oli miesi merkillinen,	Erat vir memorandus,
Talonpoika taitawainen,	Rusticus intelligens,
Joka wagasti waelsi,	Qui integre ambulavit (vitam egit),

Aina

(*m*) I. e. multiplicibus ærumnis atque miseriis plena, cui larga *messis* calamitatum obtigit. Alluditur præterea ad vocem *Schibboleth*, *Judic.* C. XII. v. 6.

(*n*) Paraphrasis verborum *Jobi* C. XIV. v. 1.

(*o*) Paraphrasis *Proverb.* C. X. v. 7.

Aina kulki kunnialla;	Semper iter suum (vitæ) egit honorabiliter;
Oli ukko uskon wuori,	Erat senex (firmus, ut vir maturæ ætatis) fidei nomine,
Wahwa wuori toiwon wuori,	Firmus mons spei nomine,
Awujen asumasia,	Virtutum habitaculum,
Kaiken kansan kiitettäwä.	Omni populo laudabilis.
Kaunis kansakäymisessä,	Jucundus in conversatione
Ylimmäisten, alemmaisten.	Summorum, infimorum.
Miehen toimi, miehen mieli,	Viri dexteritas, viri animus,
Miehen järki, miehen kieli.	Viri intellectus, viri lingua.

Russorum tangens hostilem vim, cui se subtracturus frater suus, adhucdum puer, cum parentibus vastas silvas pererrare cogebatur, ita canit:

Ei ollut iso ijäldä,	Non erat grandis ætate,
Wahwa warren kaswannolda;	Firmus structuræ (corporis) incremento;
Piti olla piiloisalla,	Coactus (tamen) jam fuit commorari in latebris,
Wainon aikana pahana,	Persecutionis (belli) tempore diro,
Metzän korwessa kowassa,	In silvæ deserto horrido,
Sutten, peurain seassa;	Luporum, cervorum in medio;
Wielä nälkä wierahina,	Accedebat fames hospes,
Karhut kanssa kumpanina.	Ursi contubernales.
Ryssä ryskäpi kotona,	Russus tumultuatur domi,
Joukko julma kartanolla:	Turba crudelis in prædio:
Wielä metzäsä meluisit,	Etiam in silva belligerabant,
Sota-sangarit salossa.	Milites feroces in saltu profundo.
Jotka käändyiwät käsihin,	Qui incidebant in manus suas,
Niitä poltti, niitä paistoi.	Illos cremavit, illos assavit.
Monda muita murha töitä	Multa alia cruenta facinora
Teki tämä tuima wieras.	Fecit hic dirus hospes.
Kengä kerkisi sanoa?	Cui vacat dicere?
Kuka kaikki kirjoitella?	Cui omnia perscribere?
Kaikki käypi karwalleni	Tota acerbo dolore commovetur
Muistuhuissa mieleheni;	In memoriam revocans, mens mea;
Silmät kyllä kyyneleitä	Oculi abunde lacrimas,
Wuotawat wesiä paljon,	Fundunt aquam largiter,
Kieli käypi kambelari,	Lingua evadit torpida
Kurkku kuiwari tulepi.	Fauces aridæ fiunt.

Mortem ejus hujuscemodi enarrat verbis:

Kävi käsky taiwahasta,
Kaiken luondon kandajasta:
Tule tänne tuttawani,
Astu armas ystäwäni
Astu Amanan tykö,
Muuta murhesta majasi;
Kyll' on jo esasi ollut,
Kyll' on ollut kyyneleitä,
Walitusta, waiwoista.
Nyt on päällä pääsin päiwä,
Pääsö päiwistä pahoista;
Rauha riendäpi tygösi,
Waiwoista wapaus suuri.
Näimbä läxi luoxe Luojan,
Kulki pojes kunniahan,
Riensi riemuhun jalohon,
Wapauteheu waelsi,
Elämästä surkiasta,
Näistä mailman majoista.

Exivit mandatum de cœlo, (tore;
A totius naturæ portatore (conserva-
Veni huc familiaris mi,
Accede care amice,
Accede ab Amanæ colle (*p*), (am;
Transfer procul a dolore sedem tu-
Satis jam tibi obtigit,
Satis fuit lacrimarum,
Querelarum, afflictionum (*q*),
Nunc instat liberationis dies,
Ereptio e diebus malis;
Pax festinat ad te,
Ex ærumnis libertas insignis,
Ita profectus est ad Creatorem,
Abiit in gloriam,
Festinavit ad gaudium eximium,
Ad libertatem commeavit,
E vita luctuosa,
Ex his terrenis habitaculis.

Sed jam satis adductum est exemplorum. Loca longiora exscripsimus, ut de facultate poëtica horum vatum, lectoribus plenius tutiusque existimare liceret. Typis vulgata in hunc usum prætulimus, ut notiora, & quæ plurium versantur manibus. Posterius carmen, ab auctore ipso, nisi memoria me fallit, literis exaratum (cfr. supra not. (*d*)), etiam libentius, quod aut nullam aut parcissimam subiisse correctionem scirem; cujus simul exemplo constat, aliis licet literis non adjutos, ex S. tamen Scripturæ diligenti lectione multum auxilii hos vates nostros, in gravioribus quidem argumentis tractandis, habere.

§. X.

(*p*) *Cant. Canticor.* C. IV. v. 8.
(*q*) Morbo enim diuturno fuerat conflictatus.

§. X.

Cæterum variæ occasiones variaque argumenta poëticam hanc gentis industriam exercent. Eventus casusque celebrant memorabiles, sua aut civium ornant egregia facta, publicam felicitatem aut calamitatem depingunt, amicorum deplorant mortem, hilaritatem in conviviis adjuvant (*a*), turpia facta exagitant, in inimicos invehuntur, &c.; neque ulla facile se offert notabilior canendi opportunitas, quæ non alicujus vatis suscitet musam. Itaque satis magnum carminum proventum annus quisque affert; quorum pauca tamen aut extra parœciam auctoris natalem propagantur, aut diu supersunt, ætatemque inprimis poëtæ coævorumque illi hominum superant, novis subinde vetera trudentibus, nisi interim literati alicujus calamo excepta, aut omnino, quod rarius contingit, typis fuerint commissa. Excipimus ea, quæ memorabuntur infra, quibus majorum opinio, vel etiam superstitio, pretium addidit. Historica carmina, cum Gothorum &c. monumentis comparanda, vetustas gentis res ex instituto celebrantia, hodie nulla amplius supersunt; mihi sane, diligentissime conquirenti, nulla reperta sunt Reformationis seculo anteriora (*b*): qualia, an illius etiam auctoris ætate,

 qui

(*a*) Itaque proverbio dicitur: Yöllä päiwä jatketaan, Wirsillä wähät oluet (*Noctem addendo, diei spatium extenditur, Carminibus canendis parcius prebitæ cerevisiæ defectus suppletur*); quod de pauperum inprimis conviviis usurpatur.

(*b*) Inter vetustiores Runas superstites, merito locum occupat illa

qui *Chronicon Finlandiæ* conſcripſit ab Illuſtr. a NETTELBLA conſervatum *(c)*, inſigni ſaltem antiquitate conſpicua, exſtiterint, valde dubito *(d)*. Unde tamen non efficitur, morem carminibus res geſtas celebrandi, genti jam olim familiarem non fuiſſe, licet ſenſim

---

quam adhuc cantant nonnulli Ruſtici parœciarum *Wiitaſaari* & *Saarijärvi*, territorii *Rautalambenſis*, de geſtis & fatis majorum ſuorum qui ſocios ſe Oſtrobotnienſibus addiderunt in famoſo tumultu ruſtico, (a clavis ruſticorum, quibus pro telis utebantur, Klubbe-kriget dicto), tempore Regis SIGISMUNDI excitato. Ejus initium hujusmodi eſt:

Kiwijärwen kiltit miehet,	*Kivijärvienſis* pagi † egregii viri,
Waſtingin wahwat uroot,	*Waſtingenſis* †† fortes heroes,
Nujat nurkiſa pitäwät,	Clavas in angulis ſervant,
Sopeiſa ſota aſeet,	In interioribus angulis bellica tela,
Pimiäſä pitkät warret;	In tenebris longa manubria (clavarum);
Joilla huowia hosuwat,	Quibus milites cædunt,
Ryytteriä rytkyttäwät.	Equites verberant.
Sieldä Saarelle ſamowat,	Inde ad *Saaris* (pagum) currunt,
Urot oitze oikenewat,	Viri recta tendunt,
Sota aſeis ſotimahan.	Ut in armis dimicent.
Weri parſkui paidan päälle,	Sanguine adſpergebatur induſium,
Suolet ſingoilit ſiſäldä,	Viſcera evolabant foras,
Ryyttereiſt' rywetetyiſtä,	Equitum vehementer pulſatorum,
Huowiſta hosotetuiſta, &c.	Militum verberatorum, &c.

Cfr. Tidn. utgifne af et Sällſkap i Åbo, pro a. 1776, N:o 9. p. 66. & pro a. 1777. N:o 10. p. 75. Exſtant etiam carmina quibus Savolaxii & Carelii ſua contra Ruſſos geſta celebrant; ſed ſuperioris fere ſeculi res attingunt.

(c) Schwedische Bibliothec, 1 Stück, N:o IV. p. 96-115.

(d) Hujusmodi tamen carmina inter fontes recenſet, unde Chronicon ſuum hauſerit, quod res Fennorum, ad Religionis tantum Chriſtianæ initia, complectitur. Verba ejus ſunt: *Superſunt autem in ipſa Finlandia cantilenæ nonnullæ vetuſtæ, quas Runas vocant, quæque ſcaldis reliquorum ſeptentrionis populorum reſpondent, hiſtoriamque noſtram non parum illuſtrant.* Parum autem hunc fontem eum conſuluiſſe, qui ſcriptum ſuum perlegerit, ex Islandorum & Svecorum monumentis imperite conſarcinatum, facile animadvertet.

---

† Parœciæ *Wiitaſaari*. †† Parœciæ *Saarijärvi*.

ſenſim memoria, literarum non accedente ope, exciderint; inprimis cum majores noſtri tam ſplendidas (dicamve aliis nationibus & præcipue vicinis ſuis funeſtas & exitiabiles?) in theatro orbis partes egiſſe non videantur, ut inde, multorum aliorum exemplo populorum, ſatis ardoris poſteris accreſceret ad memoriam earum ſeris etiam nepotibus transmittendam. Ex ſuperſtitioſis autem, quæ adhuc ſuperſunt, Runis quid opis, ad res majorum illuſtrandas, ſperandum ſit, deinceps docebimus. Carmina in contumeliam inimicorum, civium vitioſorum, interdum etiam magiſtratuum minorum, a quibus ſe læſos putant, compoſita, nonnunquam auctoribus ſuis mala creare, & pœnas etiam arceſſere, mirum quidem videbitur nemini, illi autem minime qui quantum bilis & amaritudinis ineſſe illis ſoleat, cognoverit: cujus generis, niſi res vetaret, exempla apponere poſſem mordaciſſima & haudquaquam inficeta. Apologias etiam pro ſe aliquando factitant, inimicorumque inſultus repellunt & in ipſos tela regerunt. *Proverbia*, quæ antiquiſſimam fere gentis cujusque exhibere ſolent ſapientiam, quorumque inſigni copia, & ponderoſorum & acutiſſimorum abundamus *(e)*, magnam partem noſtris metrica ſunt, ſive, ut memoriæ felicius

(*e*) Proverbiale Fennicum, a *Laurentio Petri*, Præpoſito & Paſtore *Tammelenſi* affectum, a filio M. *Gabriele Tammelino*, Præpoſito & Paſtore *Lojoënſi* auctum, & a ſe porro locupletatum, edidit Aboæ an. 1702. M. *Henricus M. Florinus*, Præpoſit. & Paſtor tum *Pemarenſis*, deinde *Kimitoënſis*, 8:o; quod duplicare facile poſſet; nec ejus ornatioris in lucem emittendi ſpe deſtituor.

cius inhærerent, ad Runarum leges concinnata (*f*). Exemplo sequentia esse possunt:

Anda

(*f*) Cfr. Reverendiss. JUSLENIUS loco supra (§. V. p. 21.) citato; cujus periti harum rerum judicis alium etiam locum, de ratione studii nostrorum poëtici, cum iis quæ docuimus concinentem, adponemus; ille igitur, Dissert. *de Aboa Vet. & Nova* C. II. §. 33 p. 91, *Peculiaris*, inquit, *hujus linguæ est poësis: - - - Illam artem non doctissimi alias magis callent, quam rustici; quibus, ut de Arcadibus traditur* (*PHIL. SIDNEY Arc. L. I. C. 6. VIRGILII Eccl. 10. v. 32, 33*), *ingenitum est, de qualibet materia, in instanti, carmina canere elegantissima: quod peregrino quidem creditu impossibile esse poterit; at nos toties experti novimus, apud nostros præsertim,* "*nasci poëtas, non fieri.*" Docuerat jam ante Cl. CAJANUS, in Dissert. de *Linguarum Ebrææ & Fennicæ convenientia* (Aboæ 1697, Præs. Rev. *Dav. Lund*, editæ) membro post. p. 12. seq. cujus itidem verba exscribam, cum iis quæ nos supra disputavimus comparanda: *Nec minimi ponderis ad probandam convenientiam est illa ratio, quæ a simili depromitur poësi. Non enim secus poëta Ebræus ac etiam Fennicus Rhytmum seu sonum in fine æqualem observat. Ac licet Finnonibus antiquitus non nisi unicum carminis fuerit genus, illud tamen, quia veram indicat convenientiam, non est dubium, quin sarta tectaque hæc maneat sententia, præcipue cum runæ istæ antiquæ* (*ad imitationem enim runarum Sveo-Gothicarum* runoi *appellantur*) *eodem & fluant metro & ratione syllabarum sint ogdoasyllabæ, quod genus carminis a poëtis Ebræis frequentari vel ex Opitio constat. - - Distichon saltem quoddam Finnicum, unde quod monstratur, liqueat, adscripturus:* Aina muita muistelemme, Arwosii ajatelemme &c. "*semper aliorum recordamur Futiliaque cogitamus.*" *Sunt duæ hæ lineæ initium carminis cujusdam, quo tota historia passionis Christi elegantissime tractatur, auctore nescio quo; Rusticum sacrarum rerum peritum fuisse reor, cujus ordinis non pauci artis istius sunt callentissimi, imo, quod magis mirandum, adeo expediti, ut ex tempore de quacunque materia suas & formare & canere, ceu ipsis mos est, queant runas.* Judicium de metro Hebræorum paucis forte probabitur. Carmen Fennicum quod laudat, ne jam interciderit metuo: mihi quidem haud licuit videre; neque constat, an typis fuerit impressum. Quod *notum* vocat *carmen, de procis advenientibus*, Rever. JUSLENIUS, loco superius indicato (§. V. p. 21), perinde mihi ignotum. Dolendum est vehementer, meritissimi hujus nationis & literarum nostrarum vindicis relicta collectanea & adversaria, cum magna librorum suorum parte, igne infeliciter fuisse consumta.

D. A. G.

DISSERTATIONIS

DE

POËSI FENNICA,

PARTICULA QUARTA,

QUAM

CONSENT. AMPL. SENAT. PHILOS. IN REG.

ACAD. ABOËNSI,

Publico examini ſubjiciunt

PRÆSES

HENRICUS GABR. PORTHAN,

Deſign. Eloquentiæ PROFESSOR Reg. & Ord.

ET

RESPONDENS

JOHAN KERCHSTRÖM,

Nylandus.

In AUDITORIO MAJORI Die XV. Aprilis

An. MDCCLXXVIII.

H. P. M. C.

ABOÆ,

Impreſſit JOH. C. FRENCKELL, R. Acad. Typogr.

THESES RESPONDENTIS.

Thes. I.

Præcipuorum Auctorum Classicorum Græcorum Latinorumque in linguam Svecanam translationem diligentem, multis nominibus commendandam putamus.

Thes. II. Qui Philosophos a terminis Metaphoricis, ut obscuris, omnino abstinere jubent, hosque Oratoribus solum & Poëtis esse relinquendos judicant, næ illi admodum inepti sunt.

Thes. III. Linguarum indolem, vitia virtutesque, in ingenia hominum magnam habere vim, negari haud debet.

Thes. IV. Definitiones inter principia demonstrandi recte referuntur, quoties non nisi de notionibus, & evolvendis ex idea quadam principali ideis secundariis, quæstio est: cum autem de rebus actu existentibus agitur, nisi antea accurata demonstratione evicta veritas definitionis per partes suas fuerit, adeo non ad eam, ut principium demonstrandi, provocare semper licet, ut sæpe hujusmodi confirmatio definitionis, non nisi post diligentem demum rei pertractationem locum invenire possit. Experientia interea consulenda est. Quod secus haud raro egerunt Metaphysici, ingenti vi paralogismorum & sophismatum sic dictas demonstrationes suas conspurcarunt.

Thes. V. Inepte ex sola idea simplicitatis animæ concluditur, eam non posse non semper cogitare; nec minus inepte, ex facultate mentis repræsentativa omnes ejus operationes facultatesque reliquas derivari atque explicari posse, contenditur.

Thes. VI. Minus commode doctrinam de DEO naturalem proponunt, qui ex una aliqua idea vel *necessitatis* vel *aseitatis* &c. attributa Ejus omnia elicere & demonstrare tentant, consideratione rerum creatarum, quas ipse speculum virtutum suarum esse voluit, temere seposita.

Antaa hywä wähästäkin,	Dat bonus etiam e parvo (penu),
Eipä paha paljostakan.	Neque ex magno malus.
Kokenut kaikki tietä,	Expertus omnia novit,
Wanwainen kaikki kokeepi.	Miser experitur (tentat) omnia.
Ei itku hädästä päästä,	Non fletus e periculo liberat,
Peru päiwistä pahoista	Lamentatio e diebus malis.
Ennen tehty työ tekepi,	Qui ante fecit (expertus) opus facit,
Wasta-alku ajattele.	Qui nuper incepit (tiro) deliberat.
Noista wiisas wirren otti:	Ex his sapiens carmen (doctrinam)
Hullun pitkäisistä puheista,	E stulti longis sermonibus, (arripuit:
Mielettömän lausumisest.	E desipientis dictis.
Omat maat makiammat,	Suæ terræ (cuique) dulcissimæ,
Omat mehzät mielusammat.	Suæ silvæ jucundissimæ.
Oudoista omat tulewat,	E peregrinis fiunt cognati,
Hywät weljet wieraista.	Conjuncti fratres ex alienis.
Pääldä tunnen päiwäkunnan,	E primo mane divino diem,
Silmistä hywän sikiän.	Ex oculis bonam indolem.
Tehty työ on aljettuna,	Factum opus est inceptum,
Aiwotes aika menepi.	Destinando tempus perit.
Teräwä tekäwän ase,	Acutum (est) industrii instrumentum,
Tylsä weitzi tyhmän miehen.	Hebes culter fatui viri.

§. XI.

Carmina sua recitandi peculiari porro more agrestes nostri musarum cultores utuntur, a majoribus sibi tradito. Canunt nempe duo semper, solenni ritu, auditorum cincti corona, qui *arrectis auribus adstant. Præcentor*, Laulaja, vel Päämies, *Princeps* operis, qui vel carmen recitandum solus aut inprimis callet, vel ætate auctoritateve præstat (*a*), (cujus partes ipse semper poëta agit cum ex tempore car-

 men

(*a*) Si pares auctoritate atque doctrina sunt, vices quoque inter se permutant aliquando, ut alternis Præcentoris & Repetitoris agant partes; quamquam sæpius tamen quisque peritior cantor juniorem quendam, poëticæ studiosum, sibi adjutorem eligit, & ordine ad se delato, facultatem demonstrat suam.

men fundendum est), adjungit sibi alium *Socium* sive *Adjutorem*, Puoltaja vel Saistäjä dictum *(b)*, cum quo per vices canendi opus ita partitur, ut postquam ille versum ad tertiam circiter a fine syllabam, vel ultimum pedem, perduxit *(c)*, hic suam admisceat vocem, (quod facile jam ex sensu ipso, atque metri lege, reliquum pedem conjectando definire licet) atque ita ambo eum efferant; quo facto, adjutor versum solus repetit, variato aliquantum modo, quasi libenti assensione approbaret *(d)*, tacente interim præcento-

(*b*) Hinc etiam verba puoltaa, saistää, actum ipsum ita vicem adjutoris cantori Runarum præstandi, significant. Illa vox notior, & Savonibus usitata; hæc apud Ostrobotnienses quosdam recepta, qui tamen nec alteram illam ignorant.

(*c*) Contingit interdum, ut adjutor qui carmen callet, in tertia jam aut quarta a fine syllaba suam adjungat vocem, sed hoc minus commode fit; ut & quod adjutor tiro nonnunquam in ultima demum syllaba sociam suam vocem adjungere valet.

(*d*) Adjicit igitur quoque Adjutor, sub repetendo, primo versus pedi, si voce dissyllabica, ut plerumque fit, absolvitur, voculam muska, *scilicet*, *bene*, vel sanon *dico*, aut sano *dic* (*recte dictum*) voce illa prima etiam enclitica definitiva pa, vel pä (pas, päs &c. cfr. JUSLENII *Lex. Fenn.* sub hac particula) *sane*, *certe*, *quidem*, aucta (quod facilius succedit, si vox ipsa vocali terminatur); videlicet ad approbationem suam fortius exprimendam, & emphasin quoque indicandam: quam syllabarum redundantiam, celeriori primi pedis & inculcati hujus supplementi pronuntiatione ita compensat, ut a tertia versus syllaba solito rursus eum modo proferat. Si vero contingit versum a voce incipere monosyllabica, trisyllabica vel tetrasyllabica, hujusmodi augmento non facile locus conceditur. Sequens exemplum totam hanc luculenter demonstrabit rationem:

Cantor: Ah! ah! armotoin isändä,
Adjutor: Ah! ah! armotoin isändä!
Cantor: Aiwan tuima tuonen woima!
Adjutor: Aiwan sano tuima tuonen woima!

centore, donec ille ad extremum rursus pedem accessit, quem conjuncta voce ambo proferunt. Adjungit deinde sequentem versum præcentor solus, simili lege ab adjutore repetendum, & sic deinceps, usque ad finem carminis. Quæ tota ratio ut clarius intelligi possit, in sequenti exemplo eæ syllabæ alia lite-

Cantor: Woi niit keuria kowia,
Adjutor: Woi niit kouria kowia,
Cantor: Kuolon kowan kämmeniä,
Adjutor: Kuolonpa sano kowan kämmeniä!
Cantor: Jotka murtawat mururi,
Adjutor: Jotkapa sano murtawat mururi,
Cantor: Lyöwät maahan martahari,
Adjutor: Lyöwätpä sano maahan martahari,
Cantor: Ihmisetkin ilman alla,
Adjutor: Ihmisetkin ilman alla,
Cantor: Sekä nuoret että wanhat,
Adjutor: Sekä sano nuoret että wanhat,
Cantor: Ylimmäiset, alemmaiset,
Adjutor: Ylimmäiset, alemmaiset;
Cantor: Kaikki kaatuwat käsissä,
Adjutor: Kaikkipa sano kaatuwat käsissä, &c.

Sed uti significavi, mos hujusmodi voculas interserendi, nec ab omnibus, nec semper, observatur. Si accidit, ut *Adjutor* peritia *Præcentori* non cedat, quin eum vincat adeo, & hic, memoria vel vena deficiente, desinere & silere cogatur, solet ille primarias interdum partes deposcere, tali aut simili formula:

En tunnek edellä käywä,
Ennen köymätön ejillä,
Ennen maan matelemata.
Sull' on kengät paikkasemmat,
Paikkasemmat, tallasemmat.

Respondet aliquando ad hanc opprobationem *Præcentor*:

Koss' ett tunnek tuhma käywäk,
Epätieto tien osaita,
Laulolkomme, soitelkomme,
Tekkömme ijän ilolla;

rarum forma expressæ sunt, in quibus efferendis vocem ambo cantores conjungunt:

Kansa outoja anepi,
Ikåwditze ilma kailki;
Menot kurjat kuu'iavensa,
Saadansa sadat sanomat (e).

Spatio temporis sibi interim concesso, dum repetitor præcedentem versum iterat, Poëta ex tempore canens, ad sequentem versum excogitandum & concinnandum utitur; qui tamen labor nisi vati exercitatissimo & promto ingenio venaque fertilissima prædito, haud sane potest succedere. Modus quem adhibent musicus, unus semper idemque est, sine omni fere variatione, simplicissimus & vetustissimam redolens originem; quem notis expressum musicorum consvetis, æri incisis, opellæ adjungemus. Cantores vel juxta se invicem sedent, vel ex adverso, ita propinqui ut dextras conjungere possint & genua, dextrum scilicet unius & lævum alterius, quibus manus consertas fulciunt; & sub canendi opere corpus lente movent, quasi capite vellent caput contingere, vultum gerentes meditabundum & gravem. Rarissime stantes canunt; & si contingat aliquando, ut musarum quasi quodam afflatu moti stantes carmen ordiantur, mox

---

Joka työrämme pätöwi,
Työremme kilpeapi.
Kunnek lyömme lyykyämme,
Sysäjämme syykyämme.

Savonum dialecto conformiter expressimus, (ut & plura exempla deinceps), e quorum ore verba excepta sunt.

(e) SALAMNIUS Ilo-laulu &c. initio.

mox tamen, conjunctis dextris sessum eunt, & ritu solito, cantandi continuant operam. Cantus autem hujusmodi solennis instituitur in conviviis fere, cum adest & mentes excire solet *lætitiæ Bacchus dator*; itaque videas plerumque juxta cantantes stare cerevisiæ cantharum, de quo, ad finem perducto carmine, novoque recitando se accingentes subinde haurire solent, viresque reficere: ut etiam raro se ad canendum conferunt, antequam Bacchi muneribus spiritus excitati fuerint & animi alacriores redditi. Carmina vero hujusmodi cantoribus deficere non solent, qui ad multam sæpe noctem hunc ludum producunt. Neque alii fere oblectationis generi videntur majores nostri, ad convivia congregati, indulsisse: ludos genti peculiares & domesticos in usu fuisse nullos reperio; choreas & saltationes hodieque nesciunt fere Savones & Carelii *(f)*; Tavastii & maritimi a Svecis sine dubio didicerunt, nomine etiam tantsi, tanßan, id testante. Præter convivia, canendi quoque occasionem commodam incolis superiorum provinciarum præbent itinera illa longinqua, quæ ad urbes & emporia quotannis, hiberno imprimis tempore, coguntur suscipere, mercium suarum divendendarum & aliarum, vicissim sibi necessariarum, comparandarum caussa. Tum enim plures, ultra XL sæpe vel L, aut una domo profecti, aut in itinere undique quasi confluentes, in unum conjunguntur cœtum, societatem-

(*f*) Nisi quod incolæ juniores pagorum quorundam, prædiis nobilium & civium lautioris sortis vicinorum, mores horum imitari, majorum severitate relicta, nuperius cœperunt.

que faciunt itineris; fere ut orientalium Caravani. Hæc multitudo, cum in hospitia, ad quietem corporibus fatigatis dandam equisque pastum præbendum, divertit, tædii fugandi temporisque fallendi gratia ad oblectamentum confugit genti jucundissimum, & solennes quos descripsimus cantus læta celebrat. Bacchi quidem munera non semper abunde præsto sunt: sed otium tamen & hominum frequentia animos sollicitant. Neque deesse solent in tali comitatu vates, aut cantores saltem exercitati, qui inopia carminum haud laborant; plerumque enim patresfamilias ipsi, aut viri maturioris ætatis, hujusmodi itinera instituunt. Quando tantam aliquando Runa quædam, typis non expressa, celebritatem nanciscitur, ut per totam fere Fenniam, vel plures saltem provincias cantetur, his id itinerum societatibus plerumque tribuendum est, quæ plurium provinciarum incolas congregant, & familiaritate quadam conjungunt. Quoties solenni cantu se populares nostri oblectant, lyræ etiam occentum adjungere libenter solent; si itaque copia est citharœdi periti, ille vocem cantantium fidibus comitatur. Si unus tantum cantat, citharœdus Adjutoris præstat vicem, modum musicum Adjutori attributum, lyra repetens, tacente interim cantore. Sunt autem triplicis omnino generis citharæ Fennis in usu: una, quæ reliquis antiquior & usitatior, Kantele vocatur, chordis instructa quinque, hodie orichalcinis, olim setis equinis, quæ pulsatur digitis *(g)*; cujus

(*g*) Lyram V chordarum vetustum fuisse apud septentrionales po-

jus inventionem, ut & artis eandem scienter pulsandi, ipsi Wäinämöinen, Runicæ artis auctori, præcipuo quondam Fennorum Deo, majores nostros tribuisse, infra docebimus. Aliud citharæ genus, vel barbiton, Harpu nostris vocatum, nomine a Svecis mutuato, prope duos cubitos est longum, & cubitum circiter latum, subtus apertum, tribus chordis orichalcinis ornatum, super quæ plectrum setis equinis constans (stråke) ultro citroque ducitur. Tertii generis, Jouhi-Kandele dicta, huic fere similis, sed duplo minor, chordisque tribus e setis equinis tensa *(h)*, plectro ad eundem morem tangitur. His iisdem instrumentis ad saltantium quoque motus & numeros moderandos, iis locis ubi incolis hujusmodi placet ludus, sæpe utuntur; tetrachordi *(violon)* usus recentissimis demum temporibus invalescere cœpit.

§. XII.

Peculiarem carminum classem constituunt *Runæ* nostratium *molendinariæ*, Jauho-Runot, quas sub molesto labore molendi mulieres Savonum, Careliorum & Cajaneburgensis ditionis cantant. Non enim olim modo, sed multis hodie etiam locis, machinis destituti molariis, manu molas circumagere incolæ coguntur, eaque

pulos instrumentum musicum confirmat JULIUS POLLUX *Onomast.* L. IV. C. IX, narrans a Scythis eam fuisse inventam, & postea inde ad Græcos pervenisse.

(*h*) Quas, ut scilicet barbiton sonos reddat clariores & svaviores, e cauda decerpere jubent equi acris, impigri & nobilis; cujus persvasionis vestigia infra etiam occurrent,

que ſola ratione omne quod conſumunt frumentum minuere (a). Devolutus autem fuit hic labor apud noſtros, ut apud multas alias nationes, totus ad fœminas; quæ interim dum viri itinera ad urbes ſuſcipiunt, venatui operam navant, ligna, fœnum & frumenta e ſilvis domum deportant &c., per totam fere hiemem, aut piſtillum tractant, aut molam manuariam trudunt: ut vere de ſe, in una hujusmodi Runarum, poëtria canat:

Päiwät pyörin petkeleiſſä,	Per dies integros volvor piſtillo (manubrio?) adſixa,
Kiwen puuſſa kiikuttelen.	Lapidis (molaris) ligno adhærens circumagitor.

Ad animum itaque hilarandum & a laboris moleſtia revocandum, feliciſſimo conſilio, molentes carmina canunt, inprimis tradita ſibi a majoribus, nonnulla recentius compoſita. Canit illa ſola quæ molam circumagit, reliquis quæ interim quieſcunt, tacentibus & audientibus; itaque mos repetendi locum hic non obtinet. Eundem tamen modum muſicum obſervant, & cantu lentiori delectantur. Si molendi opera duæ ſimul funguntur, aut utraque aut per vices

(a) Antiquioribus temporibus piſtillis contudiſſe, probabile eſt, in mortariis ejusmodi ligneis quæ adhuc ad corticem pini frangendum adhibentur, quoties eo pro pane uti cogit neceſſitas. Hodie molæ aquaticæ plures indies exſtruunrur, in provinciis etiam interioribus, adeo ut moleſto molas manuarias circumagendi labore fœminæ ſenſim liberentur: molæ autem quæ vento truduntur, ubi a maritimis provinciis receſſeris, rariſſime adhuc, in Savolaxia & Carelia inprimis, conſpiciuntur. Quo vero rarior molendi labor mulieribus incumbit, eo etiam magis carmina ſ. Runæ molariæ in deſvetudinem abeunt.

vices alterutra, cantum peragit. Agunt hæc carmina partim de argumentis ſeverioribus, maxime moralibus, partim fabulas aut hiſtoriolas continent, partim etiam amori conſecrata ſunt, non infimum inter ſexus curas locum ſuo merito poſcenti; ſatyras quoque interdum exhibent, egregiorum facinorum, laudes &c. Haud pauca colligere mihi licuit, quæ ingenii laude nequaquam indigna ſunt. Amori vero dicatas Runas, non facile, niſi inter ſe ſolæ recitant, juniores inprimis; itaque a vetulis eliciendæ ſunt, quarum quædam nec ſolennis iſtius in conviviis cantus vices detrectant, quas ſuſcipere puellas nunquam videas. Horum carminum plurima ſaltem pars fœminas agnoſcit auctores; quarum nonnullæ inprimis, ut de viris ſupra docuimus, laude clarent Runarum feliciter pangendarum. Exempla etiam hujus generis apponam. Uxor viri varis pedibus deformis, natu jam grandior & orba liberis, conditionem ſuam deſcribit & deſiderium abſentis mariti, longo, ut videtur, itinere detenti, hujusmodi carmine exprimit:

Minä jauhan Jaakolleni,	Ego molo *Jacobo* meo,
Wäännän wäärä-säärelleni;	Circumago (molam) loripedi meo;
Waan ej Jaako mullen jauha,	Verum non *Jacobus* mihi molit,
Eikä wäännä wäärä-sääri,	Neque circumagit loripes,
Eikä hymbyrä hykerrä.	Neque varipes trudit (lapidem molarem) cum ſonitu. (*)
Hyw' on olla hymbyrällä,	Fauſtum (tamen) eſt pertinere ad varipedem,
Kaunis kambura-jalalla;	Beatum (pertinere) ad loripedem;

(*) H. e. abeſt.

Hymbyrä hywällä syötti,
Kambura weden kaloilla;
Ei sitä sotaan wiedä,
Ei tahoita tappeluhun.
  Itze jauhan wanha waimo,
Homeh=korwa houhattelen;
Ei mullen miniä jauhaa,
Eikä pyörrää pojan waimo.
  Kuin mun tuttuni tulisi,
Ennen nähtyni näkyisi!
Kohta suuta suickajaisin,
Lewitäisin lenkapieldä.
Mutt' ej kuulu kullaistani!
Sill' on illoilla ikäwä,
Maata pannesa pahembi,
Üsken yöllä äitelämbi,
Hawaiteßa haikiambi;
Kopra (koura) tyhiä kokopi,
Käsi waatipi walehta.
Aina aikahan tulisin,
Waan on waiwa aamuisilla,

Muiden töllen työnnätäßä,
Muiden liitäißä lewolleen,
Olla yötä yrinänsä,
Sängysä ukottomaßa,
Ej kutaana kumppalina,
Kuka suuta suickajapi,
Kuka syhyttä siwuja,
Kupeita kutkuttapi.
  Koskʼ ej kuulu kuldaistani,

Kolkkawan kodan edeßä,
Puita pilkkawan pihalla,

Varipes victu lauto (te) aluit,
Loripes aquæ piscibus;
Non eum ad bellum auferunt,
Non poscunt ad pugnam.
  Ipsa molo ætate provecta mulier,
Situ aures obducta molæ strepitum
Non mihi nurus molit, (excito (**):
Neque contorquet(molam)filii uxor.
  O si ille familiaris meus veniret,
Antea visus mihi appareret!
Mox svavium oppingerem,
Extenderem os meum.
Sed nihil auditur de dilecto meo!
Itaque vespera desiderio angor,
Cubitum itura magis etiam conficior,
Noctes vero tædiosissimæ mihi sunt,
Expergefacta discrucior animi;
Manus inania colligit,
Dextra quærit mendacium (†).
Utcunque me sortis non pœniteret,
Verum molestiam sentio mane,
Cæteros ad labores impulsura
(††),
Conjunctura (vesperi) eos ad quie-
Actura ipsa noctem sola, (tem,
In lecto marito orbo,
Nullo existente socio,
Qui osculum oppingat,
Qui leniter prosfricet latus,
Costas titillet.
  O (me miseram) quod non auditur
dilectus meus
Fragorem edens ante domum,
Ligna findens in area,

Weräil-

(**) H. e. ætate jam ultra juveniles annos provecta, cui requies a tam duro labore esset concedenda. Hyperbolice loquitur.

(†) H. e. Maritum juxta cubantem manu quærens, sentio mentem desiderio ægram vana spe illudi.

(††) Nempe videbat tum, operarios suos quemque sua gaudere conjuge; se vero solam esse.

Weräillä westelewän,	Juxta portam ascians (tigna),
Alla ickunan asuwan!	Sub fenestra commorans!
Tule turcka tuutuhuni,	Veni o bone! in cubile meum,
Astu armas sångyhyni!	Fer gradum, sodes, in lectulum meum! (*)
Embå kowan kutzuckaan;	Neque tamen vehementer (te) appello;
Kyll' sun luondo luoxe tuopi,	Sane te natura ad me adducet,
Weri wierellen wetåpi;	Sanguis versus me impellet;
Sitte tuutun tulduansi,	Tum vero in cubile meum reversus,
Liki, liki, linduiseni,	Prope, prope, deliciæ meæ,
Kuki, kuki, kuldaiseni!	Juxta, juxta, corculum meum!

Nemo credo in hoc carmine poëticam venam, affectum, naturæ simplicis veritatem, imaginemque rusticæ nostrorum vitæ haud injucundam (*c*), non animadvertet; itaque integrum exhibui. Suppetit mihi aliud, satiram continens in puellas quæ nimis altum spiritum gerentes formaque sua elatæ, spernunt florentibus annis temere procos honestos, deinde vero, annis veneres auferentibus, ipsæ viros coguntur enixe ambire: proponitur primum puella fastidium suum narrans, deinde conditionem suam flens & nubendi desiderium significans, tum virum ad se frustra alliciens; postea illudens adjicit vates, eam diu incassum vestitu cultuque exquisito placere studuisse, atque tandem e compressu furtivo gravidam factam, latebras pudore confusam petiisse. Sed longior est Runa, quam ut adponere eam locus permit-

(*) H. e. reditum tuum matura!

(*c*) Tempori vero hiberno, quo molendi opus, adeoque hujusmodi cantus, inprimis fervet, scenam adaptatam esse, facile animadvertitur.

tat. In alia, amoris sui constantiam testata sponsa, se a svaviando amico suo, modo comparuerit, non iri deterritum affirmat, si vel lupi sanguine os ejus esset adspersum, nec dubitaturam dextram dextræ ejus conjungere quamvis anguis in digitorum apicibus micaret, &c. Fennica verba sunt:

Sillen suuta suickajaisin,
Jos olis suu suden weressä;
Sillen kättä käppäjäisin,
Jospa kärme kämmen-päässä.
Olisko tuuli mielellisä,
Ahawainen kielellisä!
Sanan toisi, sanan weisi,
Sanan lijan liikuttaisi,
Kahden rackaan wälillä. etc.

O si ventui esset intellectus,
Tempestati linguæ facultas!
Verbum adduceret, verbum reportaret,
Verbum abundans ultro citroque ferret,
Duos amantes inter &c.

Alia Runa sponsorum amorem celebrat, ut magnitudine affectui parentum, cognatorum & affinium longe superiorem, historiola narranda de puella, quam, postquam procus a parentibus, multis donis & illis & reliquis necessariis tributis, obtinuisset, Russus furtim abreptam cymbæ suæ imposuerat abducturus, quamque cum parentes & cognati iis ipsis donis quæ a proco acceperant redimere singuli recusassent, hic, quamvis superbius ab ea primum tractatus, non dubitavit centum thaleris imperialibus Russo numeratis, captivitati eximere. In alia, virgo sponsum sibi exoptat; sed nisi strenuo, copioso & egregio viro sese haud nupturam simul asseverat. Initium carminis hujusmodi est:

Tuo Jumala tuota miestä,
Jonga sormuxet sopisi,

Addue Deus eum virum,
Cujus annuli apti mihi sint (†),

Rinta

(†) H, e, cujus acceptare queam annulos & dona,

Minta riſtit keſpoaſi!	Cujus pectorales cruces (††) idoneæ
Ullòs tuhma tullockobon,	Ne veniat quidem fatuus, (ſint!
Kåwin kanta keikurtook,	Neque ſtipis captator vacillanti greſſu accedat,
Kuin ei tullek tuuhiammat,	Siquidem non veniant præſtantiores,
Koriammat kohti kåynek!	Formoſiores ad me tendant!
En minå ſtinå ikånå,	Non ego ullo tempore,
Kuuna kullan påiwånåhån,	Luna aureo ſplendore fulgente,
Muku nurjuren nutullen,	Dormiam nauci hominis in ſtragula,
Painu paika=kuckarollen,	Cubitum ibo ſordidi ad latus,
Raja=kengellen rakaſtuk ꝛc.	Mendici deliciæ fiam (*) &c.

Poëticæ elocutionis in his cantilenis venuſtatem, linguæ noſtræ gnari ex hujus etiam Runæ initio, ubi cantrix lapidem molarem alloquitur, exiſtimare poterunt:

Jauhuos ſinå kiwoinen,	Molito tu lapille,
Hywå paaſi pauhailko,	Bona lamina ſaxea ſtrepito,
Somerinen ſouwatelko,	Glareæ proles circumagitor (**),
Minun jauhin wuorollani,	Vice molendi ad me devoluta!
Ilman ſormin ſoutamata,	Ut non opus ſit digitis circumvolvere,
Kåden puuta kåånnåmåtå,	Manui lignum (manubrium) torquere,
Peukalon palajamata!	Pollici in orbem verti!

Rationem itaque hujus generis carminum ſatis nos expoſuiſſe putantes, imaginem tantum adjiciemus bonæ matrisfamilias, ex popularium noſtrorum opinione, verſibus ſequentibus expreſſam, quibus hoſpiti ſuæ vates gratias agit:

= = = = = = = = kiitån	= = = = = gratias ago
Emånnån ſiitå peråſtå,	Matrifamilias deinde,

 Hywån

(††) Ornamenti genus, crucis formam gerens, a pectore dependens, noto more chriſtianiſſimi hoc ſigno ſuperbiendi.

(*) Verbotenus: *Sidam ad latus hominis crumenam geſtantis adſutis centonibus variam*, *Ab homine induto calceis attritis & laceris, amabor.*

(**) Verbotenus: *E glarea concrete* (hoc nomine vocatur lapis molaris), *remigato*,

Hywän leiwän leipomasta,
Hywän pannehen oloisen.
Imelet hänen itusak, -
Makiat on maltaisesak.
Ei ol' iskullen itusak,
Eikä maallen maltaisesak.
On kuullut kukoitak noustan,
Kanan lapseta karatak;
Piti kuut kukonansa,
Otawaiset merkinänsä.

Eipä surunna susia,
Pelännyt metän petoja,
Saunan tietä käywäsänsä.
Eipä konkuilla kohennut,
Mutta koprilla kohenti,
Kämmenillä käännätteli,
Sekä sormilla sowitti.

Quod bonum panem fecit,
Bonam coxit cerevisiam.
Dulcis ejus polenta, †
Svavis est byne. †
Non est crudi saporis byne ejus
Neque austeri polenta ejus.
Audiit gallos evigilare,
Gallinæ filium prosilire (†);
Lunam galli loco habuit (††),
Ursæ majoris (constellat.) signum observavit.

Neque luporum metu angebatur,
Nec silvæ feras formidavit,
Cum ad balneum via esset carpenda (*).
Non uncis tractavit (**),
Sed manibus contrectavit,
Palmis versavit,
Atque digitis ordine locavit.

§. XIII.

Nullum vero carminum nostratium genus vel celebratius fuit vel infamia majore notatum *Runis* sic dictis *Magicis*, sive superstitiosis illis carminibus, quibus miram vim inesse homines stulti & anilibus persvasionibus occæcati, & sibi & aliis fidem fecerunt. Dubitare plurimæ non sinunt rationes, quin olim Fenni

† Malt.

(†) H. e. Vigilantior gallis fuit.

(††) Id est, *horam surgendi e Lunæ cursu existimavit*, *non e galli cantu*, quo horologii loco rustici utuntur: ad vigilantiam significandam matris familias.

(*) In balneo fœminæ peragunt rusticæ multa sua opera; significat itaque, eam caussas non prætexuisse, cur ab opere matutino se abstineret.

(**) Penum structura, ollas, patinas &c. calidiores non instrumentis manus munita tractavit, verita ne urerent; nudis manibus tangere non timuit, adsveta labori, & manus delicatas non habens.

ni nostri, ut reliquae nationes, carminibus cum diis suis egerint, unde sanctitatis & efficacitatis illis adhaesit opinio; quae mox deleri ex animis hominum, cum ad Christiana sacra amplectenda perducerentur, eo minus potuit, quod non rationibus & argumentis, sed vi & armis, ad Christi nomen profitendum cogerentur. Itaque haec carmina gentilismo incunabula sua debere, quamvis postea varie interpolata & Papisticis superstitionibus nugisque locupletata, mihi certum videtur, & infra plenius demonstrabitur. Antiquitate igitur reliquas Runas nostras sine dubio vincunt; quae, quoad metrum & poëticam rationem, ad illa ut exemplaria & archetypos deinde conformata esse videntur. Hodie quoque, apud superstitiosos, nullae aliae Runae cum illis dignitate & praestantia comparandae existimantur. Neque vero proprie *Runarum* illis nomen tribuitur, quo reliqua tantum innocentia, superstitiosis visa *profana*, carmina denotantur, quae in conviviis & circulis cantantur; magica illa carmina contra vocantur Lugut, quasi *lectiones*, quae nunquam cantu proferuntur, multo minus solenni quem descripsimus more, sed occulte remotisque arbitris vel dicuntur alta voce, cum ardore quodam animi, haldiosa, cui pedum supplosio, exsultantes corporis motus, variaeque gesticulationes & contorsiones absurdae deformesque adduntur, vel submisse mussitantur, exspuendo simul, flando &c.; semperque fere superstitiosae & ridiculae quaedam praxes aliae praeterea adjiciuntur. Applicata autem ad certas res,

qua-

quarum vel minuere atque frangere vim, vel damnosos effectus tollere, &c. putantur, Sanat etiam appellantur, id est *verba* efficacia; exempli gratia Madon sanat, *verba contra serpentis morsum*, Tulen sanat, *verba contra ignis vim, & valida ad sananda vulnera ab igne inusta*, Raudan sanat, *verba pro sanandis vulneribus ferro inflictis*, & sic porro. Horum pleraque simul Synnyt dicuntur, id est *origines* sive *archæologiæ*, v. g. Madon syndy, (vel Synty) Tulen syndy, Raudan syndy rc. quod ortum ex ea traxit opinione, in qua sunt harum nugarum amici, fore se elementis, corporibus, animalibusque omnibus compescendis viique eorum superandæ pares, si modo occultam & mythicam eorum originem rescifcant, carminaque recitent eam aperientia; hac autem scientia majores suos fuisse instructos, cœlitus sibi tradita, quorum itaque arcanas formulas admirabili virtute pollere. Hinc in archæologiis hujusmodi, cum quadam confidentia & quasi triumphantes solent ferrum, ignem, serpentem &c. alloqui: *non fugit me unde genitus & natus sis*, item: *cur ausus misellle es mala facere, Cur perniciosa suscipere facinora? Origo tua minime ignota est mihi, Prima cunabula tua sunt mihi explorata.*

Tiedän syndyö syndymäsi,
Poika kalcki kaswannosi.
Et: Mirikä teit pahoja,
Kurika tihua työtä?
Kyllä tiedän kusta tulit,
Kusta synnyit ja sikeisit rc.

Super-

D. A. G.

DISSERTATIONIS
DE

POËSI FENNICA,

PARTICULA QUINTA,

QUAM

CONSENT. AMPL. SENAT. PHILOS. IN REG. ACAD. ABOËNSI,

Publico examini subjiciunt

PRÆSES

HENRICUS GABR. PORTHAN,

Eloquentiæ PROFESSOR Reg. & Ord.

ET

RESPONDENS

ADOLPHUS MAGNUS FOEDER,

Nylandus,

IN AUDITORIO MAJORI Die XXIII Maji,
An. MDCCLXXVIII,

H. A. M. C.

ABOÆ,
Impressit JOH. C. FRENCKELL, R. Acad. Typogr.

7.

THESES RESPONDENTIS.

Thes. I.

Psychologiam rite & feliciter tractaturus, a cognitione Anatomica & Physiologica imparatus esse non debet.

Thes. II.

Ornamenta omnia, ad *dignitatem* orationis efficiendam pertinentia, in *sententias*, *imagines*, & *figuras* sermonis proprie sic dictas, haud incommode dispescuntur.

Thes. III.

Cum mundo creando Summum Numen gloriam intendisse suam statuitur, longe abest ut ambitionis aliqua ei labes hoc ipso tribuatur.

Thes. IV.

Usuras modicas exigere, ab iis præsertim qui nostram pecuniam lucri faciunt, æquitati naturali minime repugnat.

Thes. V.

Dolores non semper ad vitam nostram infeliciorem reddendam pertinent; sæpe ab iis voluptates pullulant, quæ jucunditate sua sensum tædii percepti superant: ac multo plerumque minus in vita percipiunt voluptatis, qui semper eam venantur, quam qui ad illam, ut perpetuum consiliorum conaminumque suorum scopum, animum intendunt.

Superstitiosorum hujusmodi carminum magna est copia. Et quamquam in maritimis provinciis paucissimi supersunt qui illa callent, nec ea aut multa aut concinna & integra; in regionibus tamen remotioribus, iisdem quas poëticæ facultatis laude excellere supra docuimus, sacerdotum zelus atque industria iis obliterandis hactenus non sufficit (*a*): Sensim vero magis magisque memoria excidunt, quod apud juniores & eos qui religionis cognitione solidiore mature imbuuntur, superstitione indies decrescente, pretium auctoritatemque perdunt: senes & vetulæ superstitioni pertinacius, ut fit, adhærent, atque ad minores etiam libenter propagant (*b*). Quidam inprimis, & olim & hodie, hujus sapientiæ fama præ cæteris floruerunt florentque, atque a reliquis superstitiosis oraculorum instar adeuntur, pretio etiam haud raro spem illis opis suæ vendentes. Hi quamquam &

M aliis

(*a*) Non tamen existimandum, quæ mens quorundam est, eo semper minus superstitionis apud plebem reperiri, quo ab horum carminum notitia magis destituitur; novi enim, qui hæc ignorant, persuasionibus nihilominus anilibus & observantiis superstitiosis sæpe esse addictissimos, & nostros illos mystas si non superare, æquare saltim: ut apud Svecanam plebem non paucæ reperiuntur superstitiones Fennis nostris ignotæ; quamvis in plurimis utriusque plebis ineptias consentire, facile deprehendatur, communemque papisticarum nugarum fontem prodere.

(*b*) Quare quidam harum consultus nugarum, exoratus ut specimina quædam proferret sapientiæ suæ, ita exorsus est:

Lähtekämme laulamahan,	Proficiscamur cantum (incipiamus canere),
Sanoja sanelemahan,	Verba dictum,
Ennen saatuja sanoja,	Olim accepta verba,
Joita ennen eukko neuwoi,	Quæ quondam avia præcepit,
Wanha wanhembi opetti :c.	Senex parens docuit, &c.

aliis, præcipue tamen liberis suis artem communicant suam; unde certis maxime familiis solet esse quasi hæreditaria. Cujusmodi mystæ artem simul quandam medicam plerumque profitentur; interdum simplicium quorundam medicamentorum domesticorum vim & usum edocti, sæpius ineptis & absurdis consiliis fucum credulis facientes (c). Semper vero carminibus suis præcipuam vim attribuunt; quæ nonnunquam stantes, sæpius in genua subsidentes, more quo diximus recitant, capite nudo, pileum manu tenentes. Admodum igitur multiplicia hæc sunt carmina, multiplicemque ab iis sperant opem. Aliis morbos credunt depelli & vulnera sanari, aliis venatum, piscatum, aliaque incepta prosperari, aliis hostes suos lædi aut noxia inimicorum consilia retundi atque in ipsos auctores converti, aliis amissa aut furto ablata recuperari, aliis pecorum saluti & incolumitati prospici, aliis præliorum pericula depelli, ferrique aciem ac omnium telorum vim hebetari, & sic

(c) Materiæ, quibus vim sanandi, carminibus his suis addere allaborant, maxime vulgares sunt sal, lac, vinum combustum, pinguedo &c.; cumque instrumenta & adminicula sua, in crumena quadam asservata portare secum atque circumferre vulgo soleant, hinc Kuckaromies (*Vir crumena instructus*), hujusmodi magum significat: majoris autem molis instrumenta, quæ adhibenda sibi aliquando judicant, aut in terram defodiunt alicubi, aut in sylva vel in tabulato ædium supremo (wind) condunt. Inter hos homines, castratores inprimis circumforanei locum plerumque tueri solent suum, atque superstitiosorum etiam carminum plurimorum scientia, eam ob rem eminere. Morborum theoria omnibus communis est: scilicet rarissime ex alia caussa quam ex malorum hominum fascino, incantationibus & veneficiis oriri; itaque in carminibus suis mythicis commune contra omnes & potentissimum paratum esse remedium.

sic porro (*d*). Multa de stupendis horum carminum effectibus, magorumque qui ista scientia pollent facultate, vulgus narrat, similia fere illis quæ de Lapponum magia tradita sunt; exempla citat hominum & pecudum, quibus morbi immissi aut depulsi sint, armentorum in quæ ursus incitatus, hominum quibus mentis usus ereptus &c: quin pro comperto venditat, præcipuos mystas animi deliquia sponte sibi accessere valere, in quo statu, dum corpus sensu omni destitutum jaceat, ita ut nec ex vi ignis vehementi dolorem sentiat, animus vagetur & occultas res, aliorum etiam tacitas cogitationes, investiget, quas, ad se rediens magus sciscitantibus aperire valeat: sexcenta ejusdem farinæ alia. Quibus nugis quod fidem addunt multi homines honestioris etiam conditionis & a literis non remoti, horumque nebulonum potentiam nonnunquam extimescunt, mirum videri deberet & non infimum haberi artis hujusce specimen ac documentum, nisi nota esset præjudiciorum ingens vis, totque passim exemplis constaret quam ægre mentes humanæ ab omni superstitionis contagione immunes se præstare valeant. Anxia nonnulli cura in vi harum præstigiarum explicanda versati sunt (*e*);

 qua

(*d*) Notum est, superstitiosam eandem de certorum vi carminum persvasionem, plurimarum gentium insedisse animis. Ex suæ gentis opinione TIBULLUS:

Cantus vicinis fruges traducit ab agris,
Cantus & iratæ detinet angvis iter.

Lib. I. Eleg. IX. v. 19 & 20. Plane ut nostri. Innumera alia prætereo testimonia.

(*e*) Vid. ex gr. GABR. MAXENII Dissert. *de effectibus fascino naturalibus*, præside JOH. THORVÖSTE, Phys. Professore, hic Aboæ

qua nos supersedere posse exstimamus, si observaverimus, commode redigi omnem ad fraudes, animi coecitatem, dementiam, & credulitatem (f). Carmina ipsa magica non facillime colligere hominibus licet literatis, quorum fidem suspectam habent superstitionis consulti, metuentes ne fraudem sibi innectant, & apud magistratum postea denuntient, pœnas vetitæ

---

a. 1733 edita, 4:o, in qua non modo exempla carminum hujuscemodi magicorum nostris usitatorum adfert, (admodum plerumque vitiose exscripta), sed mirabiles etiam ipsius artis effectus explicare satagit; partim operationi adscribens diaboli, cum quo pacti quoddam genus magi ineant (hypothesin sic alia confirmans hypothesi, non dicam quam probabili), partim occultarum & admirabilium virium scientiæ, quæ rebus plurimis naturalibus insint, sympathiæ, antipathiæ &c. nomine venientium (quarum ridiculum etiam exemplum adfertur), partim vi nescio cui ipsorum carminum naturali, gestuum, vocis & affectus efficacia adjutæ (plane ut superstitionis amici inter nostros disputare solent rusticos). Ipsorum veritatem effectuum, quam extra dubium collocare primo fuisset necessarium, pro data assumit. Recurrit in memoriam mihi Celeb. FONTENELLII narratio de aureo dente pueri Silesiaci. Cum multi sacerdotum nostrorum, laudabilem in superstitione exstirpanda operam collocantes, similiter efficaciam harum præstigiarum nimis liberaliter admittunt, & potentiæ tribuunt diaboli, minus mihi considerate agere videntur, quod hæc ipsa de vi earum persuasio basis & fomes est mali, hominesque idiotas istis inprimis implicat deliriis; ita ut vim ejus debellaturi, ipsi eam imprudenter sæpe firment. Nihil illam potentius destruit, quam si de inanitate & futilitate totius artis mentes solide informentur, nihilque eam præter ineptas nugas & impia deliramenta continere, luculenter doceatur, technæ nebulonum qui credulis imponunt, diligenter detegantur, ars eorum contemtui exponatur, & præcepta exemplo confirmentur fidentis animi, nugas has spernentis non minus quam abhorrentis, ut confidenter existimare discant homines, illa neque se juvari, neque sibi noceri posse.

(f) Fides quam hæc superstitio invenit, facilitate nititur qua præjudicia nobis imponunt nostra, quæ nobis turpiter ludificandis auxilium officiose præbent, metu vel alio mentis affectu adjuta minimas res repræsentant ut maximas, fortuitos casus & aliarum caussarum effectus præstigiatorum arti tribuunt, 99 irritos conatus oblitos centesimi

titæ artis daturos. Accedit quod timere videantur, ne sacra hæc carmina, cum profanis innotescunt atque ab iis irreverenter habentur, imo irrisione sæpe luduntur, vim suam inde perdant. Itaque raro ea fideliter & sincere non initiatis impertiunt; nec unquam nisi larga vini cerevisiæque potione prius inebriatis, (vino prudentiam timoremque superante), persuaderi illis potest, ut in chartam conjicienda recitent: quamquam & ubi nulla turbantur fraudis suspicione, carmina sua recitaturi, vini cerevisiæque haustus poscunt, ut animus sibi audaciaque accedat. Sed quamvis ebrietate graves, tamen ea plerumque loca quæ periculosa sibi maxime videntur, callide prætereunt aut mutant. Quæ una est caussa, cur quæ in hominum literatorum passim conservantur collectionibus ejusdem argumenti carmina, tantopere inter se dissideant, prout videlicet ab ore excepta sunt mystæ magis minusve simplicis & sinceri. Deinde, quoniam soli memoriæ hi ipsi confidere

 cogun-

---

nos successu conturbant, &c. Notum est, sententiam aliquam, nullis nixam rationibus, sola frequenti ejus inculcatione fidem tandem hominum sæpe consequi, sæpe nos aliorum narrationes assidue repetitas cum nostra experientia confundere, sæpe sensuum ipsorum aciem & judicia vehementis persuasionis falli deceptione &c., quorum omnium rationes ex animi humani natura non est difficile repetere. Nefandam de cætero superstitionem eo diligentiore & sollicita magis cura exstirpari debere, quod, præter alia damna & incommoda, Divini nominis aliarumque rerum sacrarum abusum impium & diras exsecrationes foveat, fatendum cuique est: quin fatuos homines subsidium quoque idolorum gentis veterum in carminibus suis invocare, extra dubium est, quamvis obscuras admodum de iis ideas conservent, formulas fere vetustas, quarum ipsi plerumque sensum non assequuntur, recitantes. Imo mali etiam genii dicuntur implorare auxilium, qua de re postea.

coguntur, mirum non est, prout ea magis minusve firma utuntur, ita carmina quoque eos magis minusve callere integra; aliis alia addentibus, dementibus, mutilantibus, interpolantibus, mutantibus, quamvis sua cuique plena videantur, intemerata & incorrupta, quod nemo facile consulto ea audeat variare aut corrumpere. Facile tamen apparet, illa inter se conferenti, ex uno omnia fluxisse fonte, & summa contentorum ideisque principalibus convenire; quod in hujusmodi carminibus, e diversis Fenniæ provinciis, Carelia, Savolaxia, Ostrobotnia collectis, ipse expertus sum. Corruptionem, in tantæ inprimis vetustatis monumenta, non alia quam memoriæ, facile labentis, ope conservata, necessario irrepentem, obscuriora etiam illa & multis locis vix intelligibilia reddere, mirum videri nequit. Adde quod in plurimis, mythica illa rerum incunabula, quæ narrant, studio plerumque indicantur obscurius; ac mythologiæ præterea priscæ Fennicæ ratio hodie fere ignoratur, unde munia & attributa idolorum veterum, quorum sæpe mentio injicitur, ægerrime explicantur; ut allusiones taceam ad instituta & mores majorum, jam antiquatos. Atque hæc obscuritatis nox, verioris etiam lectionis, in illa varietate, definitionem reddit difficillimam. Nonnihil tamen, pluribus inter se exemplis collatis ad integritatem & formam aptiorem illis restituendam posse præstari, experientia me docuit. Quamobrem mirum videri debet nemini, si quæ ponentur infra exempla, cum illis quæ cuique possint forte esse in promtu, non exactissime & per omnia conveniant; nam nos quidem quod in uno defecit exemplo ex altero

ro supplentes, & secundum regulas criticas singula dijudicantes, quantum valuimus integra dare conati sumus. Interpolationes tamen, post christiana recepta sacra additas, retinendas esse duximus; lectiones etiam alicujus momenti variantes subjecturi. Exempla autem prætulimus quæ non modo cæteris minus esse vitiata videbantur, sed etiam adjumenti aliquid ad majorum mores opinionesque cognoscendas præbere. Primum igitur illius generis quædam adferemus, quod Synnyt vocant. In horum aliis ad naturalem rei ortum manifesto respicitur, licet per mythicas ambages significatum; in aliis ægre, quo mentem referas, investigare licet. Ad priorem classem hoc carmen pertinet, *ferri natales* adumbrans, Raudan Synty, quo vulnera ferro inflicta sanari sanguinisque fluxionem sisti putant:

Wuorest' on weden sikiä,	Ex monte aquæ progenies (*),
Tulen synty taiwahasta,	Ignis natales ex coelo,
Raudan synty ruostehesta.	Ferri natales e rubigine (ocra?).
Oi sinuas rauta raucka,	O te ferrum misellum,
Rauta raucka koito kuona (†)!	Ferrum misellum, lucida scoria!
Etsä silloin suuri ollut,	Non eras tum grande,
Etkä suuri, etkä pieni,	Neque grande, neque pusillum (**),
Et kowin koriakaan (††),	Neque admodum speciosum,
Kuin sua suesta sotkettihin,	Cum e palude calcando exturbarere,
Weteläsiä wellottihin,	E molli materia subigendo exprimerere,
Saatihin sawen seasta (h).	Eximereris e lutosa argilla.

Woi

(†) Alii legunt koita kuono, alii kuonan kouto vel kite: locus mihi non satis liquidus.

(††) Alii habent kipusakahan, *ad iram præceps, metuendum.*

(*) Quod montes vapores colligunt, flumina e locis altioribus ad mare decurrunt &c?

(**) H. c. forma carebas?

(h) Confirmare hi versus videntur, non aliam ferri mineram majo-

Woi sinuas rauta raucka,
Etsäs silloin suuri ollut,
Etsäs suuri, etkä pieni,
Et kowin koriakahan,
Kuinsa maitona makaisit,
Nuoren neitosen nisissä,
Kaswawaisen kainaloisa (*i*).
Kokonansa kolme neittä,
Koko kolme morsianda,
Lypsi maallen maitoansa,
Tiputti nisuristansa (*k*).
Yxi lypsi mustan maidon;
Kuka lypsi mustan maidon?
Yxi neitzy wanhimmainen;
Siit' on tehty melto-rauta.

Toinen walkian walotti;
Kuka walkian walotti?
Yxi neitzy keskimäinen.
Siit' on tehty rääsy-rauta (†).
Kolmanen werensekaisen;
Siitt' on tehtynä teräxet.
Teräs wanha tenhollinen (††),
Mixi weljesi werisit,
Ylönkatzoit ystäwäsi?
Rauta Rehki (l), kulta kil'pi,

O te ferrum misellum,
Non tum grande eras,
Neque grande, neque pusillum,
Neque admodum speciosum,
Cum lactis instar jaceres,
In adolescentulæ virginis uberibus,
Adhuc crescentis sinu.
Non pauciores quam tres virgines,
Non pauciores quam tres sponsæ,
Mulgebant in terram lac suum,
Destillabant ex uberibus suis.
Una mulsit lac nigrum;
Quænam nigrum lac mulsit?
Una virgo natu maxima;
Inde exstitit ferrum ductile (generosum).

Altera album fudit;
Quænam album fudit?
Una virgo mediæ ætatis;
Inde ortum est ferrum fragile.
Tertia sanguine mixtum;
Inde enatus fuit chalybs.
Chalybs olim jam egregius,
Cur fratrem tuum cruentabas,
Spernebas amicum tuum?
Ferri genius, aureo scuto insignis,

Tee

ribus nostris cognitam fuisse, quam e paludibus effossam, cujus purgandi & fundendi morem nec hodie in locis a mari & officinis ferrariis remotioribus rustici ignorant. Sawen sisäldä alii.

(i) H. e. in loco paludoso hactenus intacto, ubi es genitum. Alii kaswajaimen, quod non capio.

(k) Mythicæ ambages, ad triplex ferri genus adumbrandum, cujus natales e supernaturali quodam principio hic deducuntur. De cætero fateor me omnes hujus allegoriæ partes quo tendant, non perfecte pleneque intelligere. Nisuriansa alii.

(†) Alii räsä-rauta.

(††) Alii tenho (l. teno) päiwällinen, quod non intelligo. Locus opscurus, forte mendosus.

(l) Nomen videtur esse idoli, rei ferrariæ præfecti. Vel an verti debet: *ferrum præstabile, aureum (h. e. eximium) scutum (s. præsidium)*? Non liquet.